

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота магістра з філології

на тему:

ПРОСОДИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КИТАЙСЬКОГО
МОВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

Студентки групи МФкит 60-18

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньо-професійної програми

Китайська мова і література, англійська

мова та методика їх викладання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови та

літератури (переклад включно),

Перша – китайська

Заставної Наталії Юрїївни

Науковий керівник:

доктор. філол. наук, проф. Валігура О.Р.

Допущена до захисту

«___» _____ 2019 року

Завідувач кафедри

Любимова Ю.С.

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК КИТАЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ.....	12
1.1.Просодичні теорії та школи.....	12
1.1.1 Історія виникнення просодії.....	12
1.1.2 Просодичні теорії.....	17
1.1.3 Дослідження просодії китайськими науковцями.....	19
1.2.Етнопсихолінгвістичні особливості просодії.....	25
1.2.1. Місце просодії у психолінгвістиці.....	25
1.2.2. Лінгвокультурологічні особливості просодії.....	29
Висновки до розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК.....	37
2.1. Порівняльний аналіз просодичних особливостей української та китайської мов.....	37
2.2. Тон та інтонація китайської мови.....	48
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК КИТАЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ.....	58
3.1. Просодичні характеристики мовлення студентів з низьким рівнем володіння китайською мовою.....	58
3.2. Просодичні характеристики мовлення студентів з середнім рівнем володіння китайською мовою.....	62
3.3. Просодичні характеристики мовлення студентів з високим рівнем володіння китайською мовою.....	65
Висновки до розділу 3.....	66

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	77
РЕЗЮМЕ.....	78

ВСТУП

В епоху глобалізації спілкування та співпраця між країнами стає все актуальнішим. Іноземна мова є суспільною цінністю. Зараз, коли міжнародне спілкування набуло масового характеру, зросла потреба у вивченні іноземних мов. В умовах стрімкого розвитку двосторонніх відносин між Україною та КНР, безперервно зростає потреба в спеціалістах зі знанням китайської мови в різних сферах діяльності. Дипломна робота магістра досліджує просодичні характеристики китайського мовлення українських студентів, труднощі та помилки, що виникають під час оволодіння просодією китайської мови, розкриває проблему міжмовних подібностей та відмінностей просодичних особливостей китайської та української мов, встановлює та інтерпретує причини виникнення фонетичної інтерференції та розкриває механізм її породження.

Мова як засіб міжкультурного спілкування вимагає чіткого дотримання вимовних норм, що дозволяють забезпечувати мовну комунікацію. Порушення фонетики усної мови робить процес спілкування мало результативним, а іноді і повністю неможливим. Розбірлива вимова, що не затрудняє процес спілкування, забезпечується автоматизованими слухо-вимовними навичками, які дозволяють артикуляційно та інтонаційно правильно оформити висловлювання. Правильна вимова є запорукою успішного оволодіння та спілкування китайською мовою, формування та вдосконалення якої у поєднанні з іншими субкомпетентностями має відбуватись на всіх етапах оволодіння мовою. Вимовні навички формуються разом з артикуляційною базою мови. На думку Л.Р. Зіндера [20, с. 46], артикуляційна база являє собою сукупність артикуляційних і фонотактичних звичок, її формування в першу чергу

залежить від фонематичної системи мови і, що особливо важливо, від диференціальних ознак, використовуваних в даній мові.

При аналізі особливостей звукового оформлення мови студента нерідною мовою більш доречний термін фонетична інтерференція, який вказує на те, що інтерференція відбувається в мові, на рівні реалізації фонологічного компонента мови. Причини виникнення некоректного застосування просодичних особливостей у студентів, які вивчають іноземну мову, характеризуються цілою низкою чинників. У першу чергу це вплив просодичної системи рідної мови. При цьому характер прояву інтерференції багато в чому визначається типологічною схожістю і генетичною спорідненістю контактуючих мов. Розглядаючи фонетичну інтерференцію в психолінгвістичному плані, перш за все порушенням (спотворенням) вторинної мовної системи та її норм відбувається в результаті взаємодії у свідомості мовця фонетичних систем і вимовних норм двох, а іноді і більше мов, яке проявляється через інтерференцію слухових і вимовних навичок. Як зазначає визначний вітчизняний науковець Валігура О.Р.: “фонетична інтерференція – це складне когнітивно-дискурсивне та культурно-комунікативне явище, що виникає в іншомовному мисленні і мовленні білінгва у формі певної сукупності фонетичних ознак, ступінь вияву яких залежить від ментальних, психологічних, соціальних та культурних чинників”[8, с. 132].

Навчання студентів-іноземців китайської мови вимагає врахування впливу рідної мови студента на процес оволодіння китайською мовою. Лінгвістичні особливості рідної мови студента дають можливості як переносу, так і інтерференції та неправильного просодичного оформлення, особливо на початковому етапі формування фонетичної компетентності. Усвідомлення цих особливостей є ключем до подолання труднощів у процесі формування фонетичної компетентності та їх уникнення у майбутньому. Разом з тим, перед викладачами китайської мови виникає

проблема збереження сформованих слухо-вимовних навичок. Під час оволодіння ієрогліфічною писемністю, яка не передає фонетичну структуру слова, навчання відбувається акцентуючи увагу на запам'ятовування складних ієрогліфів, опускаючи просодичну складову слова та фрази, що в умовах відсутності мовного середовища швидко призводить до неправильного просодичного оформлення і деавтоматизації слухо-вимовних навичок застосування коректної інтонації китайського мовлення.

Дослідженню фонетичних особливостей китайської мови присвячені праці таких вчених-мовознавців, дослідників китайської мови, як: О.М. Алексахін, А.М. Кубарич, В.А. Курдюмов, Є.Д. Поліванов, М.К. Румянцев, М.О. Спешнев, М.Г. Фролова. Однак у вітчизняній методиці бракує досліджень, які об'єднали б результати методичних та експериментальних досліджень з проблем навчання та оволодіння просодичними особливостями української та китайської мов та обґрунтували б методику формування та вдосконалення китайської фонетичної компетентності для студентів-іноземців з урахуванням особливостей їх рідної мови – української.

Актуальність теми магістерської роботи визначається орієнтованістю фонетичних досліджень на виявлення національної специфіки й міжмовних подібностей та відмінностей у фонетичних системах китайської та української мов, встановлення закономірностей функціональних змін, що супроводжують зазначене явище, встановлення й інтерпретацію причин виникнення помилок просодичного оформлення та розкриття механізмів його породження. Варто відзначити, що комплексний акустичний аналіз просодії української та китайської мов з експериментальним дослідженням не проводився. Разом з тим до типологічного освоєння просодії китайської мови українцями є безсумнівний інтерес, тому що українська і китайська мови є

різносистемними, останнім часом спостерігається активне зростання їх мовного контактування.

Таким чином, актуальність даної роботи обумовлена важливістю аналізу просодичних особливостей китайської мови в українських студентів. Оскільки в даний час дослідження сегментних явищ широко поширене, а на вивчення супрасегментних, просодичних елементів зверталось мало уваги, то зростає необхідність розширити сфери вивчення явищ просодичного порядку, адже саме вони відіграють важливу роль у комунікації, визначають емотивні основи мови, часто невірна репрезентація цих ресурсів просодії легко викликає ефект комунікативних невдач. Саме вивчення цих одиниць і засобів і робить тему актуальною.

Мета магістерської роботи

Наукова робота має на меті встановити закономірності неправильного просодичного оформлення та породження інтерферованого китайського мовлення українців. Досягнення поставлених цілей потребує, перш за все, вирішення таких першочергових **завдань**:

- дослідити теоретичні та методологічні засади вивчення просодії;
- охарактеризувати експериментальні дослідження просодичних характеристик китайської мови;
- проаналізувати просодичні особливості китайської та української мов;
- охарактеризувати тон та інтонацію китайської мови;
- виявити просодичні характеристики в китайському мовленні українців з різним рівнем володіння китайською мовою;

Об'єктом дослідження є китайське мовлення українських студентів на різних етапах вивчення іноземної мови: низький, середній та високий рівень володіння китайською мовою.

Предметом дослідження виступають просодичні характеристики китайського мовлення українців.

Методи дослідження. Досягнення поставлених цілей та завдань дослідження передбачає застосування таких загальнонаукових методів, як: індукція, дедукція, синтез, аналіз та метод теоретичного узагальнення, порівняльно-історичний та системно-структурний методи. З метою виокремлення й кодифікації універсальних і специфічних ознак просодичних характеристик китайського мовлення українців на надсегментному рівні було використано зіставний метод шляхом системного порівняння китайського вимовного еталону та інтерферованих реалізацій носіїв української мови. Методика проведення експериментально-фонетичного дослідження здійснюється з використанням таких емпіричних загальнонаукових методів, як порівняння, вимірювання, експеримент та спеціальних методів установлення фонетичного інвентарю основних ознак інтерферованого китайського мовлення українців – семантичного, аудитивного й акустичного аналізу: комп'ютерно-осцилографічного, спектрального, інтонографічного, кількісного аналізу даних. Виявлення лінгвокогнітивних і комунікативних особливостей просодичних характеристик ґрунтується на методах морфологічного аналізу і синтезу систем з використанням елементів загальнонаукових (абстрагування, узагальнення, формалізація) та емпірико-теоретичних (аналіз, синтез, порівняння, ідеалізація) методів.

Матеріалом дослідження слугують слова та фрази китайської мови, що взяті з офіційного онлайн ресурсу – веб-сторінки Посольства КНР в Україні “Про шлях Китаю”. На першому етапі дослідження були підібрані слова стандартної китайської мови путунхуа, які складаються з одного, двох та трьох складів. Загальна кількість – 30 лексичних одиниць. Матеріал начитаний дикторами – носіями китайської мови, в довільній послідовності, ізольовано, з називною інтонацією. Кожне слово, що пред'являлось аудиторам, звучало тільки один раз. Інтервал між словами

становив три секунди. Для дослідження рівня фрази, матеріалом слугували 10 коротких фраз китайської мови з тривалістю до 30 секунд кожне. Речення начитувались дикторами – носіями китайської мови, як приклад еталонного мовлення.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в тому, що *вперше* було проведено експериментальне дослідження, яке дозволяє виокремити основні ознаки просодичних характеристик китайського мовлення українців, *виявлено* національні особливості інтерферованого китайського мовлення українців на супрасегментному рівні. *Доведено*, що присутній вплив рідної мови – української, на оволодіння просодичними особливостями китайського мовлення українцями.

Практичне значення отриманих результатів магістерської роботи полягає у можливості використання їх під час вивчення китайської мов та її супрасегментного рівня. Окрім цього, у результаті вивчення предмету дослідження було одержано результати, які можна використовувати у викладанні теоретичної та практичної фонетики китайської мови, при укладанні навчальних посібників і підручників з курсів теоретичної і практичної фонетики китайської мови, порівняльної типології китайської та української мов на супрасегментному рівні.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що закономірності, ступінь вияву та причини виникнення помилок просодичного оформлення китайського мовлення українцями залежать від відмінностей та особливостей фонетичних систем досліджуваних мов, також від впливу рідної (української) мови на оволодіння просодичними особливостями китайського мови.

Апробацію результатів експериментального дослідження було представлено на засіданнях кафедри східної філології та на міжнародній студентській науково-практичній конференції “Ad ordem per linguas. До світу через мови”, Київ 20-22 березня 2019 року.

Обсяг і структура роботи. Магістерська робота складається з вступної частини, трьох розділів, з висновками до кожного з них та загальних висновків наукового експериментального дослідження, списку використаної літератури, який складається з 73 джерел, 20 з яких джерела іноземною мовою.

У **вступі** визначено та розкрито актуальність теми дослідження, обґрунтовані мета та завдання, які стоять перед дослідником. Визначено що є об'єктом та предметом дослідження, вказано використані методи дослідження, матеріали, які слугували для проведення експериментальної частини дослідження. Окрім цього, у вступній частині чітко визначена наукова й практична новизна магістерської роботи та представлена гіпотеза дослідження.

У **першому розділі** дослідження розкрито теоретичне підґрунтя вивчення просодії, описана історія виникнення та формування поняття просодії, чітко визначені просодичні теорії та школи, досліджено сучасний етап розвитку просодичної проблематики, виявлено особливості просодичного оформлення мовлення на рівні слова та на рівні фрази. Вказано вітчизняних та зарубіжних дослідників просодичного рівня мов, як індоєвропейських так і китайської мови. Особлива увага приділяється результатам досліджень проведених китайськими науковцями. Окрім цього, висвітлено місце просодії у психолінгвістиці та лінгвокультурології та особливості їх взаємозв'язку.

У **другому розділі** наукової роботи представлено методологічні передумови проведення експериментального дослідження просодичних характеристик китайської мови. Проведено порівняльний аналіз просодичних особливостей української та китайської мов, висвітлено типологічну різносистемність досліджуваних мов та можливий вплив рідної мови на оволодіння просодичними характеристиками китайського мовлення українцями. Чітко визначено місце тону та інтонації у

китайській мові. Наведено приклади проведених експериментальних досліджень та отриманих результатів.

У **третьому розділі** описуються результати, проведення експериментального дослідження. Чітко вказано рівень володіння китайською мовою українськими студентами, які взяли участь у експерименті. Виявлено особливості оформлення просодичних характеристик китайської мови українцями, труднощі та помилки при використанні цих просодичних характеристик та визначено національну особливість типових помилок українських студентів на супрасегментному рівні китайської мови.

У **загальних висновках** підсумовано результати проведеного експериментального дослідження просодичних характеристик китайського мовлення українців. Окреслено перспективи майбутнього розвитку досліджуваної теми, з урахуванням сучасних цифрових технологій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК КИТАЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

1.1. Просодичні теорії та школи

1.1.1. Історія виникнення просодії. Просодичний рівень мови є найменш дослідженим і найменш розробленим в порівнянні з фонетико-фонематичним або іншими рівнями мови. Однак в останні десятиліття спостерігається підвищений інтерес до даної області мови. Дослідженню фонетичних особливостей китайської мови присвячені праці вчених-мовознавців, знавців та синологів, дослідників китайської мови.

Людське суспільство не може існувати без спілкування, через яке людина передає та отримує інформацію. Цей процес прийнято називати комунікацією. Мова та її реалізація в звуковій формі служить для перетворення інформації від ментальної, до фізичної і назад. Мова, що звучить, як відомо, являє собою основний вид мовної комунікації. Вона як правило, тісно пов'язана з фонетикою, її ресурсами та одиницями.

Вивчення мови, особливо іноземної, передбачає формування стійких навичок в області артикуляційної бази, умінь успішно сприймати звукові еталони нерідною мовою. За ці ракурси насамперед відповідає фонетика. Як відомо, фонетика не просто зовнішня форма мови, вона відповідає за стан артикуляційної бази мови, за фонетичні та фонологічні механізми мовлення, за алгоритм “від звучання до значення”. Теорія зовнішньої форми мови має первісні джерела в навчанні В. фон Гумбольдта і активно розроблялася в лінгвістичній традиції аж до ХХІ століття. Фонетичні ресурси будь-якої мови вкрай значимі для вироблення і репрезентації не тільки смислової, а й фонетико-акустичної інформації. Природно, що це тісно взаємопов'язано з проблемами загальної теорії мови, просодії відводиться тут чимале місце.

Існує безліч дискусій з приводу визначення та розмежування понять просодія та інтонація. Найчастіше ці поняття ототожнюються, позначаючи функціональну систему супрасегментних засобів мови. Під просодією розуміється “система фонетичних засобів (висотних, силових, тимчасових), що реалізуються в мові на всіх рівнях мовних сегментів ... і грають смислорозрізнювальну роль” [3, с. 401]. Інтонація – це “єдність взаємопов'язаних компонентів: мелодики, інтенсивності, тривалості, темпу мови і тембру проголошення” [49, с. 197].

Не завжди вдається розмежувати поняття “просодичний” та “супрасегментний (суперсегментний)”, які часто використовуються як синоніми. Наприклад, Н.Д. Светозарова розуміє під просодикою “сукупність супрасегментних, або ритміко-інтонаційних, властивостей мови”, використовуючи в аналогічному значенні також терміни “просодичні характеристики”, “просодичні елементи” [45, с. 6]. Однак Н.А. Коваленко розмежовує поняття “просодемний” і “суперсегментний”, вважаючи, що перше відноситься до рівня мови, а друге – до рівня вимови [26, с. 10].

У Стародавній Греції термін “просодія” використовувався для позначення мелодійних відмінностей (грец. супроводжує спів, приспів), під цим терміном розумілося все, що не передавалася на письмі за допомогою букв. Починаючи з IV ст. це слово позначало все, що пов'язано з поезією, складанням віршів. Лише з появою фонології, зокрема досліджень Празької фонетичної школи, стало можливим говорити про просодіку як про самостійну науку [25, с. 20-21].

Наприклад, А. Мартіне поділяв фонологію на фонематики і просодію. Фонематика, в його уявленні, “включає вивчення фонем, їх варіантів і складових їх елементів”. До просодії він відносив “всі ті звукові явища, протяжність яких не збігається з довжиною фонем: наголос, тон, інтонація” [34, с. 199].

Фразова мелодика записувалася на слух і не відображала зміну висоти тону, яку не завжди можна записати за допомогою нот. Тому Д. Джоунз запропонував в своїй праці записувати фразову мелодику за допомогою інтонаційних кривих (Intonation curves) [58, с. 80].

У кінці XIX ст. з'явився кімографічний метод, заснований на застосуванні рухомих поверхонь, або барабанів, для цілей графічної реєстрації. Кімограф дозволяв підрахувати число коливань голосових зв'язок, з'явилася можливість робити грамофонні записи і переносити їх на папір, що забезпечило об'єктивність в дослідженні мелодики мови “незалежно від тонкості слуху дослідника” [13, с. 498]. Однак технічні засоби були недосконалі, а процес вивчення мови трудомістким. Більш точні дослідження стали можливі завдяки застосуванню електроакустичних апаратів і надалі з впровадженням комп'ютерних технологій. Дані дослідження підготували ґрунт для розмежування фонетики і фонології. Фонологічний підхід відкриває новий етап у вивченні звукової сторони мови в цілому та інтонаційних характеристик зокрема. Структурно-функціональний метод дослідження, розроблений Н.С. Трубецьким, дозволив в подальшому Н.А. Коваленко методологічно пояснити і системно описати рівень фразової просодії слова, а потім застосувати системно-синергетичний підхід, що створює передумови для вироблення нової наукової парадигми в дослідженні мовної просодії [26, с. 12].

Відома російська дослідниця Е.С. Кубрякова пише в своїй статті про те, що термін “просодія” був вперше застосований в ході досліджень, що проводилися під керівництвом Д. Джоунза. Термін “просодичний” застосовувався тут по відношенню до явищ тону, наголосу, інтонації [29, с. 350].

Далеко не однозначні думки вчених про існування просодичного рівня мови. Просодичною системою мови з її основними компонентами

займалися багато вітчизняних і зарубіжних дослідників, таких як: Ю.А. Дубовський, Т.М. Миколаєва, І.Г. Торсуєва, Н.С. Трубецький, Р.К. Потапова, В.В. Потапов, DB Fry, D. Crystal, FR Palmer та ін. Термін “просодія” (від грец. *prosodia* - наголос, приспів) наводиться в чотирьох значеннях авторами Лінгвістичного енциклопедичного словника. У першому значенні це “система фонетичних засобів (висотних, силових, тимчасових), що реалізуються в мові на всіх рівнях мовних сегментів (склад, слово, словосполучення, синтагма, фраза, надфразова єдність, текст) і грають смислорозрізнявальну роль” [2, с. 401].

При дослідженні рівня фразової просодії слова завдання дослідника ускладнювалися тим, що, по-перше, були відсутні чіткі межі елементів, по-друге, не була описана мережа зав’язків між елементами та їх взаємодія. Експериментатори давно помітили, що просодичні властивості реалізуються в повному обсязі на сегменті, більшому, ніж склад або морфема. Ю.А. Дубовський, наприклад, пропонує вважати ритмогрупу єдиним надійним мінімальним сегментом, на якому повністю проявляються лінгвістичні напрямки тону, тому просодеми, на його думку, складаються не з окремих складів, а з їх пучків [18, с. 6]. Для багатьох лінгвістів, наприклад, Н.С. Трубецького, Р. Якобсона, М. Халле та інших найменшою значущою одиницею, в якій проявляються просодичні протиставлення є слово. Більшість авторів, Л.В. Бондарко, Л.Р. Зіндер, Р.К. Потапова виходячи з безпосередніх спостережень, приймають за найменшу одиницю просодичного рівня мови склад. Слід зазначити, що існують й інші думки.

Наприклад, відомий вітчизняний науковець Н.А. Коваленко у своєму дослідженні виявляє найменшу універсальну одиницю просодичного рівня, що не піддається подальшому членуванню без порушення її специфіки, яка є граничним елементом схожим до фонемі на фонематичному рівні, яку називає просодемою відповідно до назви просодичного рівня мови.

Щоб уявити просодичний рівень мови як структуровану цілісність, Н.А. Коваленко ввела поняття мінімальної просодеми [26, с. 37]. У результаті експерименту дослідник приходиться до висновку, що найменша просодема повинна складатися, як мінімум, з одного наголошеного і одного ненаголошеного складу, так як існують поняття наголошеності і ненаголошеності, які і враховуються при визначенні найменшої просодеми.

Ще одна одиниця, яка потрапляє в поле зору лінгвістів, які присвятили себе вивченню мовної системи – це синтагма. У сучасній науковій літературі утвердився термін “синтагма”, у розумінні та визначенні Л. В. Щерби. Він називав синтагмами виникаючі у мові інтонаційно організовані фонетичні єдності, що виражають єдине смислове ціле і можуть складатися з однієї або декількох ритмічних груп. Фраза може по-різному членуватись на синтагми, що пов'язано зі смисловими відтінками, логічним виділенням або з синтаксичною омонімією [10, с. 124]. За Л.В. Щербою на початковому етапі синтагма розумілася дещо однобічно. У ній бачили щось суб'єктивне і членування мови на синтагми вважали залежним цілком і повністю від того, хто говорить. Причина подібного тлумачення полягала в тому, що вважалось, що речення, яке розглядається поза контекстом і ситуації, допускає різні варіанти членування на синтагми [10, с. 125].

Протягом розвитку фонетики і фонології були різні спроби виділення етимологічних одиниць. Відомий зарубіжний дослідник О.Х. Цахер найменшою одиницею вважав інтонему, яка відповідала наявним комунікативним типам речення. О.Х. Цахер виділяє 4 види інтонем за їх основними функціями, згідно комунікативної постановки мети: 1) інтонемі оповідання; 2) інтонемі питання; 3) наказові інтонемі; 4) окличні інтонемі [67, с. 102].

Інтонеми для Т.М. Николаєвої – це сукупність хронеми, мелодеми та акцентеми. Що стосується змісту, то інтонеми – це не просто сума значень. Т.М. Николаєва під інтонемою має на увазі синтагматичний шов, що з'являється при розчленуванні складного речення на синтагми, який зазвичай збігається з синтаксичним. На перехресті двох мовних рівнів реалізується інтонема, і складне речення виявляється мелодично простим [35, с. 207].

Сучасний етап розвитку лінгвістики відрізняється зростанням інтересу до просодичної проблематики. Це пояснюється власне фонетичними потребами, тобто опис супraseгментних характеристик висловлювання в їх взаємодії з сегментними. Істотним фактором при цьому стає стрімкий розвиток інструментальних / комп'ютерних засобів, пов'язаних з дослідженням загальних і приватних механізмів фонетики, з одного боку, воно розширює можливості дослідника (просодичні параметри висловлювань витягуються тепер в реальному часі), а, з іншого боку, обрушує на нього лавину даних, яка не завжди подається в термінах існуючих концепцій. Оскільки розробка інструментальних засобів є важливою частиною дослідницької роботи з вивчення мовного сигналу, опис систем аналізу мови має певну не тільки теоретичну, а й прикладну цінність.

1.1.2. Просодичні теорії. Одним з перших дослідників просодії був Джон Руперт Ферс – відомий британський лінгвіст, представник структуралізму і засновник Лондонської лінгвістичної школи. Його діяльність традиційно датують 30-50-ми роками ХХ століття. З ім'ям Дж.Р. Ферса пов'язаний розвиток загального мовознавства Британії. Слід вказати на безпосередній зв'язок ідей Ферса з його попередником Генрі Суїтом, головою Лондонській фонетичної школи. Однак якщо Суїт відводив фонетиці центральне місце серед наук про мову взагалі, то Ферс

вважав дані фонетичних і фонологічних досліджень основою для проведення подальших лінгвістичних описів. “Спочатку його лінгвістичні інтереси концентрувалися головним чином в області фонології, його фонологічні погляди практично не відрізнялися від попередника Г. Суїта. Але з плином часу, в результаті значної трансформації його наукових поглядів виникла особлива лінгвістична концепція” [17, с. 53]. У школі Ферса, поряд з виділенням інших одиниць фонологічного аналізу мови, саме просодії надається таке велике значення, що часто його школу називають “просодичною”.

Ферс вважає, що вивчення просодії в тогочасній лінгвістиці знаходиться на початковому етапі в порівнянні, наприклад, з методами систематичного вивчення звуків. Одночасно він пропонує відмовитися від універсального принципу фонем при дослідженні фонетичних структур слова, піддаючи його критиці. Ферс представляє систему ідей, присвячених мовній структурі, підкреслює зручність виділення з усього фонологічного комплексу структури слова і його музичних атрибутів як окремих абстракцій. Такі “абстракції” він і називає просодією, підкреслюючи, що їх існує безліч в будь-якій конкретній мові [55, с.127].

Ферс приділяє величезну увагу питанню виникнення і розвитку просодії в історії мовознавства, досліджуючи алфавіти і звуковий лад різних мов. У ході проведених досліджень він приходять до таких висновків:

1. У латинській мові буква розглядалася як вимовний звук (*vox articulata*). У грецькій можна вже говорити про виникнення поняття просодії – слабкому або сильному придиханні при вимовленні складу і акцентуації, тобто музичної структури слова. У санскриті алфавіт був складовим, побудованим на основі фонетичних принципів;

2. Арабський алфавіт за своєю суттю також є складовим. Кожна буква має свою назву, має складову значимість, є голосною чи приголосною. В

арабському алфавіті є спеціальний значок “sukun”, що позначає нульовий голосний, що представляє собою ключ до розуміння основ арабської граматики. Ферс вважає “sukun” просодичним значком. Кожен голосний звук в арабській мові має потрійну структуру, включаючи звуки “a”, “u”, “i”, або нульову основу “sukun”. Голосні звуки позначаються на письмі над приголосними буквами або під ними і називаються діакритичними знаками. Такі діакритичні знаки Ферс і вважає просодією;

3. Що стосується китайської писемності, то Ферс визнає величезну художню цінність каліграфії слів. Діакритичні знаки китайської мови він ділив на 2 типу: фонематичні і просодичні. Просодичні знаки, наприклад, включали якість голосу та інші характеристики сонантів (дзвінких приголосних);

У результаті здійснених досліджень Ферс робить такі висновки: просодичні риси слова включають в себе кількість складів, природу складів – відкритий або закритий тип, складову кількість, послідовність складів, послідовність приголосних, послідовність голосних, позицію, природу, кількісну характеристику основного складу, темний або світлий характер складу [56, с.143].

1.1.3. Дослідження просодії китайськими науковцями. Просодія відноситься до мелодійних і ритмічних аспектів мови, що включає модуляцію основної частоти, тривалості та амплітуди мовного сигналу. До просодичних засобів відносять висоту тону, силу звучання інтонація, темп, наголос, паузи, тобто ті характеристики звукового потоку, які використовуються для творення ритмічної, інтонаційної або мелодійної, ладово-гармонійної організації мовлення. Інтонація, як мелодичний лад мовлення визначається співвідношенням тонів. Структурна функція інтонації полягає у членуванні звукового потоку на частини, об'єднанні

частин у ціле.

Надзвичайно важливо оволодіти просодичними особливостями, оскільки успішне спілкування залежить як і від правильної вимови звуків так і від коректного застосування інтонації, стресу та ритму.

Просодичні характеристики можуть міститись на різних рівнях: висловлювання з відносно короткою довготою, як один склад, морфема або одне слово, і більш тривалі висловлювання, як одна фраза або речення.

Існує велика кількість дослідницьких робіт щодо просодичних характеристик китайської мови. Вирішуючи питання просодичної варіації в словах декількох складів, китайський дослідник Ву [62, с.16] підсумував варіаційну картину китайських тонів у просодичних словах двох складів, трьох складів і чотирьох складів. Теорія “Інтонаційної транспозиції” Ву і “Модель подвійної лінії” Шенна роз'яснили вплив інтонації на тональну мінливість і взаємодію між інтонацією та тоном у китайському путунхуа [60, с. 17].

Інша китайська дослідниця Чжоу І вивчала оволодіння просодичними ознаками, перевіряючи єдність фонологічних фраз. Її ідея полягає у тому, що фонологічні фрази є важливою одиницею у розмовній мові. Будучи тісно пов'язаним зі значенням, синтаксисом, наміром оратора і психологічним станом слухача. Фонологічні фрази також відповідають за коректну передачу інформації та є безпосередньою складовою інтонаційної фрази, що має просодичну єдність [72, с 14-20].

З розвитком викладання китайської мови як іноземної, з початку 20-го століття вивчення китайської мови як іноземної поступово перейшло від описових до практичних і наукових досліджень. Люди свідомо зміцнювали обговорення правил фонетичного навчання і правил викладання фонетики, особливо дослідження і аналіз характеристик китайських фонем, тонів, інтонацій та методів їх навчання. Протягом останніх років, спостерігається все більший інтерес до вивчення

просодичних характеристик китайської мови, вивчення супрасегментного рівня китайської мови. Важливе місце відводиться дослідженням інтонації та тону китайської мови, впливу рідної мови студента на оволодіння просодичними особливостями китайського мовлення. Окрім цього, дослідження оволодіння китайською мовою як другою досягло значного прогресу в останні роки, як показано в наступному:

- емпіричні дослідження та експериментальні дослідження стали основними методами в цій галузі;
- зв'язок між сприйняттям і вимовою другої мови стає новою гарячою точкою після аналізу мовного упередження;
- сучасні теорії фонології отримують все більше уваги при вивченні другої іноземної мови;

До початку ХХІ століття більшість китайських дослідників працювали у напрямку вивчення типологічної структури китайської мови, займались дослідженням та порівнянням фонології китайської мови з іншими мовами, які в основному обмежуються дослідженнями між китайською та південнокорейською, китайською та японською, китайською та мовами сусідніх країн, а порівняльні дослідження з іншими мовами, особливо з індоєвропейськими, складають відносно малу частину. Основними представниками досліджень в цьому напрямку були: Цао 2000, Сань 1992, Їп 1988; Шен 1989; Чжан 1998, 2006; Краточвил 1998; 2007;. Одним із представників, хто займався дослідженням індоєвропейських мов є Сань Дуаньму. Він проводить дослідження тону, яке поширюється не тільки на китайську мову, але також корейську, японську та навіть шведську та інші тональні мови. Окрім цього, він був першим, хто в китайській мові вивчав проблематику виокремлення просодичного слова [59, с. 87]. Пізніше дослідженнями у напрямку виокремлення просодичного слова у китайській мові також займались і інші китайські дослідники, такі як: Чень Вейцзюнь, Яо Цянь, Цао Цзяньфень та Цен Цююй.

На сучасному етапі досліджень просодії китайської мови спостерігається тенденція до створення синтетичних дисциплін, які займаються дослідженням “підпорядкування явищ граматики ритміці та законів, за якими вони відбуваються” [53, с. 94]. Цей термін у просодії китайської мови вводить китайський науковець Фен Шен-лі. Він також стверджує, що синтаксис має вплив на просодичне оформлення фрази, а просодичні характеристики фрази в свою чергу обмежують синтаксичну структуру фрази. Це свідчить про взаємозв’язок просодії та синтаксису, що є нетиповою точкою зору для традиційних синтаксичних теорій [54, с. 365].

Китайський науковець Їп у своїй роботі “Тональна фонологія китайської мови” [64, с. 21], описав тони китайської мови та детально висвітлив класифікацію сандхі тонів. Його робота слугувала передвісником появи інших типологічних та компаративних аналізів тону. Наприкінці ХХ століття, окрім теоретично-методологічних досліджень, почали з’являтися і роботи з експериментальним підтвердженням. Шен у результаті проведення експериментального дослідження, розкриває питання тону та інтонації стандартної китайської мови путунхуа. “Просодія китайської мови” [61, с. 22]. Інша китайська дослідниця Ї Сю у результаті проведення експериментального дослідження та отриманих результатів, які вона описала у своїй роботі “Контекстуальні варіації тону китайської мови”, висвітлює проблему варіацій тонів, а саме під впливом різноманітних тональних контекстів китайської мови, встановлює шаблони перенесення тонів китайської мови [63, с. 23]. Результати її дослідження слугували підґрунтям для подальшого розвитку вивчення просодії – автоматично синтезованого мовлення. З появою сучасних комп’ютерних технологій, цей напрямок почав стрімко розвиватись у ХХІ столітті.

Збірка праць “Досягнення у обробці китайського розмовного мовлення” є узагальненням проведених досліджень учених з різних країн. Основний напрямок їх досліджень – це комп’ютерні та програмні

забезпечення для породження і розпізнавання китайського мовлення. У збірці стверджується думка, що не залежно яка мова для людини є рідною, спосіб сприйняття та продукування іншомовного мовлення є універсальним для носіїв будь-якої мови. Окрім інтонації та тонів китайської мови, важливу роль просодичних характеристик китайської мови автори надають дискурсивній інформації, просодичним шаблонам, вводять поняття глобального тону та граничних пауз у китайській мові.

Для сучасних досліджень просодії китайської мови є характерним не лише вивчення теоретичних та методологічних баз, але і їх практичне застосування, великий акцент робиться на практичному вирішенні поставлених завдань, описуються вимоги до сучасного розвитку досліджень китайської мови. У даний час правління Китаю ставить нові завдання та вимоги до сучасного етапу розвитку китайської мови:

- доступне викладання китайської мови як іноземної;
- загальне вдосконалення навчання китайської мови в Китаї;
- розвиток сучасних технічних та програмних забезпечень, особливо розвиток обчислювальних наук, які допомагають проводити експериментальні дослідження китайської мови на основі технологічно отриманих результатів [71, с. 50-51];

До певного часу китайська педагогічна спільнота не приділяла достатньої уваги дослідженню мовлення та фонетичному викладанню, одна з причин якої полягає в тому, що вона була обмежена умовами дослідження та загальним рівнем досліджень. Друга причина полягає в тому, що міжнародних досліджень, особливо у сфері оволодіння китайською мовою, недостатньо, та результати досліджень сучасної китайської фонетики є недостатньо вивченими.

Відомий китайський дослідник Сун Юечуань [70, с. 112-113] у своїй роботі “Застосування фонетичних знань у викладанні китайської мови як іноземної” стверджує, що багато людей, які вивчають китайську мову

схильні до явища “говоріння з акцентом” навіть на середніх та високих рівнях, і їх важко вдосконалити в подальшому вивченні. Причиною цього є головним чином особливість навчання мовленню та недостатня увага до нього. Вивчення вимови залежить більше від здатності студентів до розуміння й ефективного виправлення відхилень у вимові. Залучення раціональних знань фонетики, відіграє важливу допоміжну роль у вивченні вимови і допомагає покращити її. На думку Сун Юечуаня, фонема (音素) поділяється з точки зору якості звуку і становить найменшу одиницю складу або найменшого сегмента мовлення, зосереджуючись на природних атрибутах голосу. Фонема (音位) є найменшою фонетичною одиницею мовної системи, що відрізняє лексику, зосереджуючись на соціальних атрибутах мови. Основна проблематика в дослідженні відводиться навчанні китайського мовлення. Під час оволодіння китайської мовою та її просодичними характеристиками, студенти перш за все ознайомлюються з теорією, фонетичним оформленням звуку і його просодичними характеристиками, після цього слідує подальше повторення і практикування протягом тривалого часу. Але проблема полягає в тому, що, з одного боку, викладач зосереджується на практиці одного звуку, ігноруючи знання механізму вимови, з іншого боку, іноземним студентам бракує знань основ фонетики і просодії, тому вони лише звертають увагу на конкретне фонетичне читання. Через ці причини викладання механізму вимови та інтонаційного оформлення інколи є неефективним.

Дослідженнями у сфері викладання китайської мови як іноземної також займався Лі Вувей [68, с. 57-62]. У своєму науковому дослідженні “Проблема символу “трансформації” у викладанні китайської мови як іноземної” автор зазначає, що “навчання зміни тону” у викладанні тонів є дуже важким, і воно сформувало ситуацію, в якій викладачам важко навчати, а студентам важко вивчати. Автор вважає, що розв'язання

проблеми у “навчанні зміни тонів” має починатися з концептуального розуміння, написання підручників і методів навчання. У першому розділі наукової роботи розкриваються основні проблеми підручників:

- маркування знаку тону та зміненого тону є неоднаковим, це змушує учнів відчувати себе розгублено;
- фактична зміна тону не відповідає зміні маркування знаку, і наука не є достатньо сильною в цій сфері;
- важко зрозуміти різницю між зміною тону та стандартом позначки цього тону. Правила зміни тону є незрозумілими, а маркування складним і несистематизованим;

1.2. Етнопсихолінгвістичні особливості просодії

1.2.1. Місце просодії у психолінгвістиці. Вітчизняна дослідниця О.Р. Валігура розглядає фонетичну інтерференцію як “складне когнітивно-дискурсивне та культурно-комунікативне явище, що виникає в іншомовному мисленні і мовленні білінгвів у формі певної сукупності фонетичних ознак, ступінь вияву яких залежить від ментальних, психологічних, соціальних і культурних чинників” [8, с. 132]. Вимовний акцент виникає внаслідок несвідомого переносу білінгвом фонетичних концептів рідної мови в структуру мови, що вивчається, а ступінь його вияву залежить як і від відмінностей артикуляційних баз досліджуваних мов, особливостей фонетичної системи рідної мови студента, так і від когнітивних чинників студента, таких як менталітет, знання та його мовна здатність.

Лінгвокогнітивний підхід до дослідження фонетичних одиниць у мовленнєвому потоці сягає мовознавчих ідей І. О. Бодуена де Куртене, В. фон Гумбольдта, О.О. Потебні, Е. Сепіра, Ш. Баллі, Л.В. Щерби та інших. Так, загальнолінгвістичні теорії І.О. Бодуена де Куртене і Ш. Баллі

побудовані на співвіднесеності вербального висловлювання з психічною сферою мовця. У працях В. фон Гумбольдта й О.О. Потебні розглядається співвідношення між звуком і думкою. Сутність лінгвістичної концепції Е. Сепіра спрямована на виявлення взаємозв'язку між звуком і “внутрішньою” або “ідеальною” системою культурних, історичних та соціально зумовлених цінностей, що функціонують як психологічний механізм. Осмислення проблеми функціонування фонетичних одиниць як невід'ємного складника розумової діяльності людини зумовило актуальність звернення науковців до розкриття лінгвокогнітивних механізмів фонетичної інтерференції в мовленні не носіїв мови.

Сучасні міждисциплінарні дослідження мовної діяльності дали можливість по-новому подивитись на цілий ряд лінгвістичних проблем, зокрема на теорію породження і сприйняття мовних висловлювань, де найбільший інтерес представляє вивчення словесної просодії мови з точки зору психолінгвістики в цілому і етнопсихолінгвістики як нового напрямку сучасних досліджень в цій області, так як формування навички комунікативно-когнітивного оволодіння мови обумовлюється не тільки психофізіологічними, але і психолінгвістичними та лінгвокультурними закономірностями різних видів мовної діяльності людини.

Психолінгвістична основа рецептивної мовної діяльності, зокрема аудіювання, характеризується єдністю звукових образів мовних явищ, що зберігаються в слуховій пам'яті людини, з їх значеннями, що забезпечується наявністю розвиненого фонематичного слуху в даній мові.

У 60-х рр. XIX століття європейські вчені П. Брока і К. Верніке намагалися знайти зв'язок мовних здібностей та міжпівкульної асиметрії. Зроблені ними відкриття послужили відправною точкою для клінічного вивчення мозкової організації мовної здібності людини: зони Брока-Верніке знаходяться в лівій півкулі, відповідно, порушення в правій півкулі (в більшості випадків) не викликають мовних відхилень / аномалій.

Отже, ліва півкуля є домінантною, найбільш людською, а права – це щось на зразок атавізму, спадщини тваринного стану людини [15, с. 105- 106]. Ліва аналітично обробляє інформацію, яка репрезентується у вербальній формі, візуальні образи сприймає по частинах; права ж, навпаки, використовує холістичну стратегію обробки інформації. Ліва півкуля головного мозку відповідає за мовоутворення і логічне мислення; права, у свою чергу – за інтонаційне оформлення мовлення, міміку, жестикуляцію, розстановку наголосів і акцентів, саме тому в сприйнятті мови права півкуля грає велику роль. При її навіть найменшій дестабілізації ліва півкуля не сприймає інформацію, що отримується в процесі комунікації. Однак навіть при відсутності будь-яких перешкод людина з відключеною правою півкулею не зможе розпізнати інтонацію мовця. У свою чергу, при зниженні активності лівої півкулі, людина не розуміє сказаних їй слів, хоча і обдумує мелодіку мови, причому робить це набагато глибше, ніж при роботі обох півкуль; повторити мелодію їй легко, але згадати слова пісні, навіть відомої і знайомої, не виходить. У результаті цього можна зробити висновок, що просодичний аспект мови (інтонація, мелодика) і зорові образи обробляє права півкуля головного мозку, а текстову і словесну інформацію – ліва.

Необхідність вивчення і порівняння роботи півкуль головного мозку та процесу засвоєння етнокультури носіями різних мов потребувала розробки і проведення безлічі експериментів. Так, група вчених (китайського походження) Каліфорнійського Університету в Ірвайні (США) проводила дослідження сприйняття китайської мови. У підсумку вони довели, що людський мозок спочатку обробляє в правій півкулі музичну складову, тобто інтонацію слів, і тільки після цього в лівій півкулі відбувається осмислення інформації. Незважаючи на те, що цей експеримент був проведений на базі китайської мови, його результати можна застосувати до всіх мов.

Дослідженнями різниці в роботі головного мозку при сприйнятті та обробці отримуваної інформації у носіїв російської мови і носіїв китайської мови займались Р.К. Боженкова, Н.А. Боженкова та Т.Е. Мирзаева. Вони стверджують, що різниця очевидна і не підлягає сумніву. У китайців, які з дитинства звикли розрізняти значення у мовленні інтонаційно, найбільше розвинена права півкуля, в той час як у людей, для яких рідна мова російська – ліва [5, с. 23-25]. Це, ймовірно, підтримується і через різницю в способах вираження думок на письмі – ієрогліфічному і алфавітному відповідно. Будь-який ієрогліф китайської мови є позначенням сенсу певного перцептивного образу в одній картинці. Осмислення значення, що репрезентується ієрогліфами відбувається шляхом миттєвого і цілісного сприйняття. Цей же процес в індоєвропейських мовах відбувається по-іншому – семантичний аспект слів стає зрозумілим тільки після прочитання всіх букв у тому порядку, в якому вони записані. Таким чином, у процесі читання і письма, у представників порівнюваних мов активно задіюються різні півкулі головного мозку. Так, ієрогліфи мають смислове значення тільки як ціла картинка. Отже, при читанні і написанні китайських текстів активно працює права півкуля, що характеризується холістичною стратегією обробки інформації. У свою чергу, при цих же видах мовленнєвої діяльності індоєвропейських мов задіяно ліва півкуля головного мозку з логіко-вербальним мисленням, де інформація обробляється в міру надходження. Можливо, цим пояснюється такий цікавий факт, що ієрогліфи в дзеркальному відображенні сприймаються майже так само легко, як реальні, а ось щоб прочитати слово в дзеркальному відображенні, часу знадобиться більше. Цікаво, що завдяки таким особливостям мови швидкість читання книг у китайців набагато вище, що пояснюється відсутністю зав'язків між зображенням поняття і його фонетичним вираженням, що дозволяє не промовляти про себе кожне слово. У різних

методиках навчання мови в усьому світі використовується подібний спосіб читання текстів, при якому навчаються відпрацьовувати навички сприйняття слів і пропозицій алфавітної мови як цілісні образи, при цьому не приділяється увага окремим буквам і слова про себе не проговорюються, тобто ліва півкуля знижує свою активність, а права, навпаки, підвищує. Підтверджуючи посилену роботу правої півкулі головного мозку у людей, які користуються “візуальною” мовою, В.В. Іванов пише: “... коли у глухонімої людини страждає ліва півкуля мозку, права зберігає образну мову жестів (кожен з яких передає особливе значення як окреме слово), а здатність користуватися палацовою азбукою (в якій кожен знак відповідає букві писемної мови) і усною мовою втрачається. З цього видно, що в правій півкулі сенс слів зберігається в такій формі, яка не залежить від їх звукової оболонки. Цей висновок підтверджується і результатами досліджень поразки лівої півкулі у японців (мова яких близька до китайської). Грамотні японці користуються одночасно ієрогліфікою (понятійно-словесним письмом, в якому кожен сенс передається особливим ієрогліфом) і складовою азбукою, записуючої звучання слів, але не репрезентуючи їх зміст. При ураженні лівої півкулі у японців страждає складовий лист (хирагана і катакана), але не ієрогліфіка” [21, с. 22-23].

Таким чином, можна зробити висновок, що етнопсихолінгвістичний аспект вивчення мовної просодії має велике значення, так як саме ним і обумовлено формування вимовних навичок студентів, залежних в свою чергу від особливостей міжпівкуль мозкової асиметрії, яка демонструє, з одного боку, різницю в роботі головного мозку, з іншого боку, обумовлює необхідність ретельного аналітичного відбору таких способів навчання.

1.2.2. Лінгвокультурологічні особливості просодії. Коло питань, пов'язаних із співвідношенням мови і культури, розуміння того, наскільки

мова здатна відображати особливості сприйняття світу тим чи іншим етносом, нацією чи людством в цілому, розглядається у відносно новому напрямку лінгвістики – лінгвокультурології. Здатність же впливу культурно обумовлених і національно-специфічних мовних і мовленнєвих засобів на ефективність спілкування між різнокультурними комунікантами знаходить своє відображення в теорії міжкультурної комунікації.

Немає сумніву, що культурологічний та міжкультурний напрямки в лінгвістиці досліджувались вже протягом певного часу в минулому, особливо, якщо брати до уваги праці лінгвокультурологічної спрямованості таких мовознавців і мислителів минулого, як В. фон Гумбольдт, Е. Сепір, Б. Уорф, А.А. Потебня та ін. Однак теоретичне осмислення, підведення методологічної бази під окремі роботи, присвячені проблемі співвідношення мови і культури, відбувається саме в останні два десятиліття.

У даний час лінгвокультурологічний напрямок є одним з домінуючих напрямків в лінгвістиці, в рамках якого або суміжно з яким виконується велика кількість робіт і, як наслідок, розробляються лінгвокультурологічні теорії і концепції.

Огляд основних лінгвокультурологічних робіт дозволяє зробити висновок про те, що мовні засоби, на яких ґрунтуються лінгвокультурологічні дослідження, представлені у переважній більшості номінативними мовними одиницями, просодичні ж характеристики залишаються поза будь-яким концептуальним розглядом з точки зору володіння національною специфікою або культурної обумовленістю.

Однак І.П. Пальянов у своїй роботі “Просодія як явище культури” зазначає, що просодія, поряд з іншими мовними і паралінгвістичними засобами, є компонентом культури, володіє національною специфікою і культурної обумовленістю[36, с. 118].

Незважаючи на велику кількість визначень культури, одним з найбільш прийнятних і найбільш функціональних з точки зору розгляду проблем міжкультурної комунікації визначень є розуміння культури як “загальної, універсальної для суспільства (етносу, нації) системи ціннісних орієнтацій, стереотипів свідомості й поведінки, форм спілкування та організації спільної діяльності людей, які передаються від покоління до покоління” [6, с. 453]. З точки зору комунікативної (мовної) діяльності доречно зазначити, що “культура людини – це не тільки певний склад мислення й відчуження народу, це також знання мови та вільне володіння невербальними кодами, прийнятими у даному суспільстві, це слідування нормам і правилам комунікативної поведінки, які змушують людей відчувати та усвідомлювати свою приналежність до даної культури ...” [27, с. 151].

У визначеннях різних вчених і мислителів культура постає у вигляді багатокomпонентної єдності, при цьому однією з найважливіших її складових є мова, яка є основною специфічною і етнодиференційною ознакою. Як відзначали Ю.М. Лотман і Б.А. Успенський, “неможливе існування мови, яка не була б занурена в контекст культури, і культури, яка не мала б у центрі себе структури типу природної мови” [33, с. 487].

Отже, на думку, І.П. Пальянова, просодія, як складова частина мови, є складовою частиною, компонентом культури. Культура може розглядатися як макросистема, або система систем, однією з яких є система мови. Просодії же в цій послідовності належить статус мікросистеми, що володіє, поряд з іншими мовними засобами, культурно-специфічною інформацією. Отже, просодія є компонентом культури, будучи компонентом мовної системи.

Відомо, що мова – це не тільки засіб отримання більшої частини відомостей про культуру та пізнавальних процесів, а й, згідно з деякими теоріями, основний фактор, що визначає розумові процеси. У своїй теорії

формування особистості та її мислення в процесі “присвоєння” культури суспільства А.Н. Леонтьєв, пояснюючи динаміку становлення національної специфіки тієї чи іншої культури, пише: “Тільки при засвоєнні мови дитина отримує в готовому вигляді деякі характерні для суспільства способи осмислення і категоризації предметної та об'єктивної дійсності, тобто формується її когнітивний стиль” [31, с. 5-20].

Отже, засвоюючи рідну мову, людина одночасно засвоює і певний етнотиповий досвід, який існує як у вербальній, так і у невербальній формі, згодом підганяючи під цей сформований психолінгвістичний еталон своє сприйняття та відтворення чужої мови.

Співвідношення мови і культури ґрунтується на відносинах знаковості, на що вказують дослідники проблеми мови і культури. Лотман відзначав, що культура виступає як знакова система на фоні не-культури, природності. Будучи складною знаковою системою, мова може бути засобом передачі, зберігання, використання і перетворення культурної інформації [33, с. 450]. Відомий дослідник лінгвокультурологічних проблем А. Вежбицька у зв'язку з цим відзначала, що “аналіз культури може знайти нові ідеї ... з лінгвістичної семантики ... семантична точка зору на культуру є щось таке, що аналіз культури навряд чи дозволить собі ігнорувати” [9, с. 12].

Отже, мовні знаки, що володіють семантикою, прикладом яких є і просодичні знаки, входять до складу знаків культурного характеру, які протиставляються некультурній, природній інформації.

Культура розглядається в протиставленні природі, тобто в рамках визначення сутності культури вказується на її опозицію біологічного світу. Однак Д.Б. Гудков відзначав, що “не завжди можна чітко і однозначно розділити природу і культуру” [16, с.68], підкріплюючи свою точку зору цитатою з роботи Ю.М. Лотмана: “... межа розмита, і визначення кожного конкретного факту як належність до культурної або некультурної сфери

має високий ступінь відносності” [32, с. 45]. Така точка зору є прийнятною при розгляді відносин між просодією та культурою. У просодії зливаються воедино елементи біологічного і культурного характеру. Як приклад для обґрунтування біологічного характеру просодії можна привести мімічні способи вираження емоцій у мовах різних культур. Відома взаємозумовленість роботи м'язів обличчя і мускулатури гортані, що відповідає, зокрема, за тембральне і тональне оформлення мови. Неможливо, наприклад, при зведених бровах і стислих губах висловити емоцію радості, що супроводжується підвищенням тону голосу.

Порівняльні дослідження в області просодії також підтверджують факт присутності універсальних просодичних характеристик, які беруть участь у вираженні емоцій. На підставі зіставлення просодичних засобів вираження емоцій у кількох європейських мовах (французькою, німецькою, англійською та російською) виділені універсальні просодичні характеристики, які супроводжують прояв різних емоційних станів. Для негативних емоційних станів властиво зниження частотних складових мелодики, вузький мелодичний діапазон, збільшення часу реалізації приголосних (при загальному збільшенні тривалості фрагмента), зміна формантної структури голосних шляхом зниження середнього значення формант. Позитивні стани відзначаються підвищенням і великим діапазоном мелодики, зрушенням формантної структури голосних в області більш високих частот.

У якості соціоетнічної складової, на прикладі емоційного оформлення мови, можна вказати і на просодичні характеристики, які створюють національну специфіку звучання тієї чи іншої мови на суперсегментному рівні, тобто реалізуються в конкретній національній культурі. Поряд із зазначеними вище рисами просодичного оформлення емоцій універсального характеру, все ще залишається досить широке поле для їх варіацій в окремих мовах. Як вже було зазначено, основні типи вираження

емоцій мають загальне біологічне походження, але суспільство у своєму подальшому розвитку наклало деякі “обмеження” на їх вираження, яке просодично відрізняється в різних культурах, зберігаючи, однак, і деякі універсальні ознаки.

Одним з підтверджень наявності подібних обмежень є дані, отримані Є.К. Позгоревою [37, с. 44] при дослідженні емотивного аспекту просодії на матеріалі різносистемних мов (російської, азербайджанської, естонської, англійської), що свідчать про “нерівні можливості” вираженні засобами інтонації емоційно-модальних значень у розглянутих мовах, що в значній мірі пов'язано з гнучкістю інтонаційної системи тої чи іншого мови.

У цілому, специфіку інтонаційного вираження того чи іншого значення Є.К. Позгорева бачить не в існуванні особливих просодичних прийомів, властивих конкретній мові, а в тому, що з усіх можливих способів передачі цього значення вона обирає ті, які найбільш прийнятні для її інтонаційної системи. На нашу думку, ці “нерівні можливості” спочатку накладаються не системою мови, не її просодичною підсистемою, а суспільством, етносом, колективною свідомістю або колективною несвідомістю носіїв цієї мови, яке і визначає варіативність просодичних характеристик відповідно до своїх норм і стереотипів, в яких закріплений зв'язок між просодичним звучанням і характером передавання значень, а разом з тим і з національним характером.

За визначенням К. Левіна, “культура – безперервний процес, що складається з незліченних соціальних інтеракцій” [30, с.164], і як додає І.П. Пальянов, – “який відбувається, головним чином, за допомогою усного мовлення, так чи інакше оформленого просодично”. Тому певні просодичні еталони, властиві конкретній мові та відібрані конкретним національним соціумом, регулярно відтворюються представниками тієї чи іншої культури і мають постійний характер.

В естетичному сенсі просодія, манера вимовляння звуків є стилеформуєчим фактором звучання епохи. Тому просодія є формою передачі ціннісних орієнтацій тієї чи іншої нації в певний період часу. Як зазначала І.Г. Торсуєва, “варіативність інтонаційного оформлення тексту різними носіями мови знаходиться в межах варіативності, заданої конкретною мовою і картиною світу епохи” [48, с. 6]. Дане висловлювання підкреслює, що просодія втілює в собі закріплений досвід людських відносин і сприйняття світу певного соціуму, етносу.

Відомий китайський науковець Цзян Ямін, досліджуючи специфіку мовної поведінки носіїв китайської мови, яка впливає на просодичне оформлення мов, пропонує розглядати фонетичну структуру будь-якої мови як ту, що “відображає певні психічні лінгвокультурні характеристики етносу” [51, с. 24]. Причиною просодичної інтерференції, на думку Цзян Яміна, є той факт, що носії різних лінгвокультурних традицій по-різному сприймають просодичні характеристики мови.

Загалом, з точки зору обґрунтування культурної цінності просодії можна констатувати наявність в ній як національно-специфічних, так і культурно обумовлених характеристик. Естетичну цінність просодії правомірно віднести до національно-специфічного аспекту, оскільки просодичні варіації є одними з найбільш яскравих і безпосередніх проявів національного звукового колориту мови. Здатність же просодії, певним чином, експлікувати деякі риси національного менталітету (свідомості, мислення, характеру), що є духовною цінністю, слід відносити до культурно обумовленого явища, чому є підтвердження в науковій літературі.

Таким чином, просодія має підстави вважатися культурним феноменом, оскільки вона є компонентом мови, що має знаковий характер, у просодії присутні характеристики, що протиставляють її світу природи; вона є матеріальним об'єктом, що відображає духовні цінності культури,

які полягають в її здатності створювати естетичний колорит звучання мови і певним чином відображати ментальні характеристики представників будь-якої лінгвокультурної спільноти, які, в свою чергу, зумовлюють прийняті в культурі особливості комунікативної поведінки.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дослідження розкрито теоретичне підґрунтя вивчення просодії, описана історія виникнення та формування поняття просодії. Визначено неоднозначні думки вчених про існування просодичного рівня мови. Чітко зазначено просодичні теорії, досліджено сучасний етап, який характеризується стрімким розвитком інструментальних та комп'ютерних технологій та засобів дослідження просодичного рівня мови. Також у першому розділі магістерської роботи виявлено особливості просодичного оформлення мовлення на рівні слова та на рівні фрази. Вказано вітчизняних та зарубіжних дослідників просодичного рівня мов, як індоєвропейських так і китайської мови. Особлива увага приділяється результатам досліджень проведених китайськими науковцями. Окрім цього, висвітлено місце просодії у психолінгвістиці та лінгвокультурології та особливості їх взаємозв'язку. Можна зробити висновок, що етнопсихолінгвістичний аспект вивчення мовної просодії має велике значення, так як саме ним і обумовлено формування вимовних навичок студентів, залежних в свою чергу від особливостей міжпівкуль мозкової асиметрії. Засвоюючи рідну мову, людина одночасно засвоює і певний етнотиповий досвід, який існує як у вербальній, так і у невербальній формі, згодом підганяючи під цей сформований психолінгвістичний еталон своє сприйняття і відтворення чужої мови. Отже, опираючись на досвід попередників, дослідження теоретичного підґрунтя просодичних характеристик мови дає можливість магістранту більш точно провести експериментальне дослідження.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

2.1. Порівняльний аналіз просодичних особливостей української та китайської мов

За допомогою порівняння супрасегментних рівнів української та китайської фонетичних систем наше дослідження зможе встановити джерела труднощів українських студентів у процесі оволодіння китайською фонетичною компетентністю. Досягнення поставлених цілей потребує, перш за все, вирішення наступних першочергових завдань:

- охарактеризувати мови, які вступають у взаємодію, а саме українську та китайську мови, з точки зору їх місця у мовній класифікації, що дасть змогу виділити їх диференційні та інтегруючі ознаки, адже виявлення цих ознак, у свою чергу, дасть змогу визначити мовні одиниці, на основі яких здійснюватиметься подальший аналіз;
- з огляду на наявність численної кількості діалектів китайської мови необхідно чітко окреслити, які саме варіанти цих мов є предметом дослідження;
- порівняти супрасегментний рівень української та китайської фонетичних систем та встановити джерела труднощів українських студентів у процесі оволодіння китайським мовленням;

Приналежність української та китайської мов до різних мовних сімей за генеалогічною класифікацією вказує на їх віддаленість. Так, українська належить до слов'янської групи індоєвропейської мовної сім'ї, тоді як китайська займає окрему гілку у сино-тибетській (або китайсько-тибетській) мовній сім'ї. За морфологічною класифікацією українська є флективною мовою синтетичного типу, а китайська є яскравим представником мови ізольованого типу.

З огляду на існування численної кількості діалектів китайської мови необхідно чітко окреслити, які саме варіанти цих мов є предметом дослідження. Діалекти китайської мови можуть відрізнятись один від одного до такої міри, що синологи нерідко говорять про існування різних мов, хоча навіть їх точна кількість і досі є предметом дискусій. Дані про число діалектних груп варіюються від шести (John De Francis, S. Robert Ramsey, Nathan Sivin) до одинадцяти (Лі Жун), однак загальноприйнятим є число сім, куди входять наступні групи діалектів: У, Гань, Мінь, Юе, Сян, Хакка та група північних діалектів гуаньхуа, яка в західній літературі відома як китайська мандаринська (Mandarin Chinese) й охоплює майже дві третіх населення. Незважаючи на те, що всі діалекти об'єднує однакове ієрогліфічне письмо та подібна структура тонованого складу (від 2-х до 11-ти тонів), кожна окрема група характеризується діалектизмами, розбіжностями у граматичній структурі та у першу чергу – у фонетиці. За таких умов очевидна потреба загальнодержавного мовного стандарту, яка була створена в 50-60х рр. ХХ ст. на основі пекінського діалекту та отримала назву путунхуа. Під потужним впливом путунхуа навіть такі великі діалектні групи, як У, перебувають під загрозою зникнення. Таким чином, подальший порівняльний аналіз особливостей фонетичної системи китайської мови здійснюватиметься на основі путунхуа як загальнодержавного і найбільш поширеного стандарту китайської мови на території КНР.

Супрасегментний рівень української та китайської мов представлений різними домінуючими характеристиками, які безпосередньо впливають на оформлення мовлення. Як уже зазначалось вище, китайська є силабічною мовою, в той час у українській важливу роль відіграє наголос, реалізований через довжину, гучність та висоту складу. Роль наголосу у китайській мові досі залишається спірним питанням серед науковців, однак можна впевнено стверджувати, що він не відіграє такої ж ролі, як в

українській. Так, у китайській мові часто кожен склад може бути наголошеним або склади наголошуються безсистемно. Смыслоразривную функцію у китайській мають тони, яких налічується 5 (включно з нейтральним) та які надають особливий ритм і мелодику китайським висловлюванням. З огляду на це інтонаційні моделі китайської мови становлять суттєві труднощі для українських студентів, адже без належного їх засвоєння мовлення студентів залишається поривчастим, негармонійним та позбавленим зв'язності. Таким чином, аналіз просодичних характеристик китайського мовлення у порівнянні з українським є невід'ємною складовою успішного формування фонетичної компетенції у майбутніх знавців китайської мови.

В умовах мовних контактів формується проміжна вимовна система, що характеризується рядом фонетичних, зокрема, просодичних особливостей, які тягнуть за собою супрасегментні порушення як на рівні вимови, так і на рівні сприйняття мови, що може чинити негативний вплив на сприйняття змісту висловлення і, отже, ускладнювати процес комунікації в цілому. При цьому представляється істотним той факт, що ступінь подібності проміжної системи з іноземною мовою може пояснюватися наявністю спільних і відмінних рис у системах рідної та іноземної мов. Існує думка, що глибина інтерференції більш значна, якщо мови мають більше схожих рис [12, с. 17]. Проте, відомий науковець У. Вайнрайх висловлює протилежну точку зору. На його думку, чим більше розходження між системами, тим більша потенційна область інтерференції [7, с. 22]. Подібну думку висловлює і російський дослідник М.К. Румянцев, відповідно до якої глибина інтерференції тим більше, чим більша дистанція між двома мовами. Найбільша відмінність просодичних характеристик спостерігається в типологічно різних мовах [39, с. 270].

Типологічні дані свідчать про те, що мови, які розглядаються в даній роботі – китайська, з одного боку, і українська, з іншого, є генетично

несумісними і морфологічно різносистемними. У китайській мові більшість морфем за своєю кількісною ознакою є окремими складами і володіють власним значенням і власної просодією [14, с. 75-76]. Морфемі китайської мови морфологічно і фонетично організовані по-іншому, ніж морфемі української мови. Морфемі, що складаються з декількох складів, зустрічаються у китайській мові дуже рідко і зазвичай являють собою двоскладові слова.

Суттєвою типологічною характеристикою, яка відрізняє китайську мову від української, є те, що в сучасній китайській мові неможлива значуща одиниця мови, яка була б менша складу. Тому морфемі китайської мови іноді називаються складовими морфемами, або складоморфемами. Українська мова є флективною або синтетичною, таким чином дані типологічні відмінності, безумовно, можуть служити базою для інтерференції при мовних контактах української та китайської мов.

Фонетичний акцент у мовленні іноземною мовою може бути охарактеризований не тільки як стійкий навик неправильного говоріння, а й як стійкий навик неправильного сприйняття усної іноземної мови, так як викривлене сприйняття звуку неминуче викликає відхилення від вимовної норми нерідної мови. Вивчення сприйняття іншомовних слів особливо актуально з точки зору оптимізації процесу навчання: часто навіть широко відомі іноземні слова, які знаходяться в активному словнику мовця, не пізнаються при прослуховуванні нерідною мовою. Причинами цього можуть бути не тільки фонетична варіативність мовних одиниць у потоці мовлення, а й неправильна сегментація мовного потоку. Студенту, таким чином, необхідний не тільки тривалий навик прослуховування мовних текстів нерідною мовою, а й теоретичні знання про звукові структури слова мови, що вивчається.

Аналіз сприйняття складів, слів і речень дав підставу припускати, що вплив лінгвістичних ознак матеріалу на сприйняття і здатність аудиторів

використовувати цю лінгвістичну інформацію найкраще простежується на рівні слова [52, с. 37].

Наявний в мовному механізмі носія мови цілісний образ слова включає в себе не тільки фонемну сполучуваність, але й акцентно-ритмічну організацію [4, с. 36]. Природно припустити, що недостатньо знайомий з фонетичними закономірностями іноземної мови студент буде співвідносити акцентно-ритмічну модель звучання слова іноземної мови з просодико-ритмічними моделями, наявними в рідній мові.

Звукова структура слова в більшості мов світу визначається не тільки сегментним складом, але також числом складів і місцем наголошеного складу – інакше акцентно-ритмічною структурою. Склади, які складають повнозначні слова, об'єднуються у цілісну структуру, утворюючи ясну ритмічну організацію: один із складів фонетично виділений (наголошений), а інші поступаються йому по ряду фонетичних характеристик (ненаголошені). Таким чином, звуковий потік ділиться на ритмічні кванти, об'єднані навколо наголошених складів.

Склад і в українській, і в китайській мовах є мінімальною вимовною одиницею. Склади об'єднуються в слова, організовуючи певну ритміко-складову структуру висловлювання. Однак вищевказані мови по-різному характеризуються відносно просодичних засобів, які об'єднуютьклади в єдину фонетичну цілісність. Характер словесної просодії, властивий тій чи іншій мові, є складовою частиною ритму. В українській мовіклади, маючи певну кількісну організацію, об'єднуються в одне фонетичне ціле за допомогою наголосів. У китайській мовіклади мають приблизно однакову тривалість [44, с. 65] але кожен з них має власну просодичну характеристику – тон. Виходячи з положення про те, що особливості ритмічної організації мовного потоку в тій чи іншій мові багато в чому обумовлені характером наголосу, необхідно звернутися до проблеми його існування у китайській мові. Наявність у китайській мові такої

просодичної характеристики, як тон, не викликає сумніву ні у вітчизняних, ні у зарубіжних лінгвістів. А от щодо наголосу, у науковців існують різні думки.

У традиційному китайському мовознавстві склади не порівнювались як наголошені та ненаголошені. Протиставлялися склади повного тону до складів скороченого (легкого, нейтрального) тону або вивчення складів відбувалося з точки зору поєднання тонів.

З початку 20-30-х рр. XX століття вітчизняні та зарубіжні лінгвісти розглядають китайські багатоскладові слова у двох аспектах. Деякі вчені як і раніше виділяють тон як основну фонологічну категорію китайської мови і розглядають китайські слова в аспекті тонів і правил їх комбінаторики. Інші автори розглядають китайські слова в аспекті наголошеності і підкреслюють важливу роль цієї просодичної характеристики, виділяючи її як основний фактор, що обумовлює прояв тонів. Наприклад, Є.Д. Поліванов вважав, що тон є факультативною характеристикою складу: “У двоскладових або складних словах з ясністю тон вимовляється і чується у вигляді обов'язкової норми тільки один – і саме наголошений склад. У ненаголошених же складах тон нівелюється і при нормальному темпі мовлення – просто не здійснюється” [38, с. 35].

Деякі фонетисти по відношенню до тональних мов визначають наголос як “міру повноти реалізації тону: наголошений склад відрізняється від ненаголошеного тим, що в ньому найбільш повним чином реалізуються всі ознаки тону, в той час як у ненаголошеному (слабонаголошеному) вони реалізуються лише частково” [1, с. 64]. Н.А. Спешнев після проведення відповідних досліджень з'ясовує, яка ознака складоутворюючого голосного наголошеного складу грає головну роль в наголосі: інтенсивність чи тривалість, і приходять до наступних висновків:

1) в китайській мові інтенсивність пов'язана з тоном, в якому вимовляється даний голосний: в словах з наголосом на першому складі відношення інтенсивності наголошеного голосного до ненаголошеного коливається в залежності від тону наголошеного складу, у словах же з сильним наголосом на другому складі ще яскравіше виявляється вплив тону на інтенсивність;

2) інтенсивність голосного практично ніякого зв'язку з наголосом не має, але завжди наголошений голосний є довшим від ненаголошеного і слабонаголошеного голосного. Таким чином, “китайська мова, мабуть, має квантитативний характер наголосів” [47, с. 82-88]. У своєму дослідженні Т.П. Задюєнко, вивчаючи тимчасову характеристику наголосів у китайській мові, склад акустичних компонентів наголосу та їх співвідношення, виявляє цікавий факт: де переважання наголошеного складу за інтенсивністю виражено слабо, воно особливо підкреслює тривалість цього складу (зокрема, у слів з початковим 3 тоном, де співвідношення за інтенсивністю найбільш низьке), відбувається компенсація одного компонента іншим. Таке явище спостерігається і в інших мовах. Але, за словами Т.П. Задюєнко, китайський словесний наголос цікавий тим, що тільки інтенсивність може бути компенсована тривалістю, а не навпаки. Поряд із тривалістю та інтенсивністю Т.П. Задюєнко досліджує якісну редукцію ненаголошеного складу. Згідно з її спостереженнями в китайській мові у ненаголошеному складі голосні значно змінюються.

Таким чином, Т.П. Задюєнко приходить до висновку, що в китайській мові є два якісно різних типи складів: повного складу (наголошені) і скорочені (ненаголошені). Наголошені склади, на думку автора, виділяються не тільки тривалістю, а й особливим характером спектру та тону. Завдяки наявності цих якісних відмінностей, насамперед наявністю або відсутністю етимологічного тону, склади китайської мови чітко

розрізняються на слух як наголошені та ненаголошені. З вищесказаного випливає, що китайський словесний наголос в значній мірі визначається якісною характеристикою, яка підтримується тривалістю та інтенсивністю складу. В цілому, основна думка Т.П. Задюєнко така: в складі слова проявляється взаємовідношення тону та наголосу. Тон – істотна характеристика складу, притаманна йому історично, незалежно від словесного наголосу [19, с.103].

З іншого боку, низка лінгвістів експериментальним шляхом підтвердили відсутність у китайській мові наголосу як просодичної характеристики. Так, М.К. Румянцев, намагаючись з'ясувати, з чим пов'язані відмінності у вибраних тонованих складах всередині двоскладовою слова китайської мови, приходить до висновку, що “психологічну реальність для носіїв китайської мови представляє тон. Вони його сприймають і можуть розрізнити. Наголос же носій китайської мови розрізнити не може саме тому, що він для нього на рівні слова фонологічно не є суттєвим. Тому наголос в широкому його розумінні може розглядатися в цій мовній системі лише як акустична умова, субстрат, на основі якого проявляється фонологічна функція тону” [43, с. 54].

Фонологічність словесного наголосу була також поставлена під сумнів В.Б. Касевичем в його монографії “Фонологічні проблеми загального та східного мовознавства”. Автор заперечує реальне співіснування тону та наголосу у китайській мові. Посилаючись на експеримент М.К. Румянцева, він робить висновок про те, що, “..якщо характеристики, які вважаються реалізацією наголошеності, ненаголошеності, насправді не розрізняють і не можуть розрізнити пари слів ідентичного сегментного складу, то втрачаються підстави для визнання відповідних характеристик маніфестацією наголосу як особливого фонологічного засобу” [24, с. 183].

Таким чином, питання про наявність наголосу як особливої фонологічної характеристики китайських слів залишається відкритим і до сьогодні. Думка ряду лінгвістів про відсутність наголосу як просодичного засобу виділення китайських складів видається більш обґрунтованою. Очевидно, було б нерозумно прирівнювати китайську тонову мову до такої мови, як українська, де наявність наголосу не викликає жодних сумнівів. Однак у китайській мові дійсно існує певна ступінь виділення складів у словах, яку, можливо, не слід називати наголосом у тому розумінні, яке існує в класичній фонології. Для носіїв китайської мови при розрізненні складів релевантні тільки їх тональні характеристики. Виділення того чи іншого складу в китайському слові пов'язано, скоріше, з морфологічним зв'язком складоморфом, що входять до його складу.

Очевидно, що відмінність у просодико-ритмічному вигляді слова у двох контактуючих мовах призведе до неминучого акценту в китайському мовленні українських студентів.

Склад української мови містить поєднання голосних і приголосних фонем. Правилами фонотактики китайської мови, поєднання приголосних всередині складу повністю виключені й вкрай рідкісні всередині слова. Однак у потоці мовлення поєднання приголосних не є винятком, оскільки зустрічаються на кінці складу носової сонант і / або його задньоязиковий варіант, поєднуючись на синтагматичній осі з ініціалами (приголосними), дають деяку кількість консонантних сполучень.

В українській мові сегментація мовного потоку на ритмічні кванти призводить до виділення фонетичних слів як мінімальних ритмічних одиниць. Фонетичне слово передбачає щільнооформленність складів, що містяться в ньому – ненаголошені склади об'єднуються в єдине ціле наголошеним складом. Наголос в українській мові має якісно-кількісну природу і завдяки своєму рухливому характеру може стояти над будь-яким складом у слові.

У китайській мові кожен зі складів-морфем отримує власну просодичну характеристику – виділення одним з чотирьох тонів. Він представляє ту мінімальну структуру, де поряд з просодико-ритмічними проявляються семантичні і граматичні відносини. Мовні утворення, що складаються більш ніж з чотирьох складів, рідко зустрічаються в китайській мові. Тон в китайській мові не виконує кульмінативної функції – він служить для розрізнення значення. Ритмічні одиниці китайської мови утворюються, таким чином, певними лексико-граматичними відносинами між складами-морфемами. Склад китайської мови в потоці мовлення може бути скорочений лише до певного тимчасового мінімуму, необхідного для реалізації лінійного контуру тону. Така межа тимчасової компресії складу необхідна для забезпечення смислорозрізнявальної функції тону.

Виходячи з вищевикладеного, можна спрогнозувати, яким чином буде проявлятися фонетичний акцент у китайській мові українців в області акцентно-ритмічного оформлення слова. Очевидно, що рухливий характер українського наголосу створить певні труднощі з правильною реалізацією місця наголошеного складу у китайському мовленні українців.

Відома російська дослідниця А.М. Кубарич провела експериментальне дослідження і присвятила свою роботу опису результатів експериментального дослідження емоційної складової суперсегментних одиниць китайської мови (на матеріалі тонів) [28, с. 44]. Експеримент проводився в аудиторіях носіїв різносистемних мов для виявлення універсальних характеристик сприйняття напрямку руху голосу (тон) та емоції, що виникає у свідомості респондентів. Дане дослідження складається з трьох етапів: перший етап спирається на системоцентричний підхід, другий – на антропоцентричний, а третій – є порівняльним.

На першому етапі була проведена цілеспрямована вибірка односкладових лексичних одиниць. В основному були підібрані тільки ті

слова, які мають яскраво виражені позитивні або негативні значення. Метою даного етапу стало з'ясування факту існування будь-якої закономірності у співвідношенні тону і значення лексичної одиниці. Як матеріал дослідження було відібрано 200 односкладових лексичних одиниць: 100 одиниць з позитивним значенням і 100 одиниць з негативним значенням. У кожній групі словникових одиниць було підраховано кількість слів, що мають перший, другий, третій, четвертий етимологічні тони. Аналізуючи групу слів з позитивним значенням, дослідниця відзначила, що присутня невиразність показників переважання того чи іншого тону. Проте, склади другого тону певною мірою переважають в цій групі. Що стосується групи слів з негативним значенням, то тут помітне лідерство належить складам, які є акцентовані четвертим тоном. Більша частина китайських односкладових слів з негативною семантикою має четвертий етимологічний тон. Але все ж таки, А.М. Кубарич не стверджує, що більшість односкладових слів китайської мови, що мають четвертий етимологічний тон мають негативну семантику. Підводячи підсумок першого етапу дослідження, не була визначена більш-менш чітка залежність між позитивною семантикою односкладових одиниць китайської мови та одним з чотирьох тонів. Однак для лексем з негативною семантикою така залежність очевидна.

Другий етап дослідження пов'язаний з антропоцентричним підходом до лінгвістичних досліджень. У сучасній лінгвістиці існує безліч робіт, присвячених дослідженню звукосимволізму. Доведено, що є пряма залежність між звуками мови та емотивними реакціями людей. Для експерименту було запропоновано респондентам склади китайської мови, що складаються з одного голосного звуку. Оскільки тон як суперсегментна одиниця китайської мови реалізується на голосному звуці складу, то цей вибір ніяк не вплинув на основні характеристики суперсегментної одиниці. Мета психолінгвістичного експерименту полягала у визначенні емоцій, що

виникають у не носіїв китайської мови при сприйнятті того чи іншого тону. У результаті експерименту були отримані такі дані:

- перший тон у більшості респондентів асоціюється зі спокоем, рівномірністю, врівноваженістю, легкістю, невагомістю;
- другий тон сприймається як напружений, невпевнений, двозначний, невизначений;
- третій тон був охарактеризований як стійкий, важкий, громіздкий, впевнений, рішучий, ясний, безкомпромісний;
- четвертий тон викликав почуття віддаленості, відмови, заперечення, неприйняття, втоми;

Таким чином, позитивні емоції викликали перший та третій тони, у той час як другий і четвертий тони пов'язані з негативними емоціями. Після порівняння результатів першого і другого етапів дослідження стає очевидна універсальність зв'язку негативних емоцій зі складовим четвертим тоном китайської мови [28, с. 44].

2.2. Тон та інтонація китайської мови

Визначні китайські науковці Юань та Шен досліджують ступінь плутанини сприйняття, коли типи інтонації реалізуються в різних тональних послідовностях. Дослідники поставили за мету знайти взаємозв'язок тону та інтонації та як реалізується ця інтонація. Аналогічну методологію використовував і китайський дослідник Юань у своєму вивченні емоцій китайської мови і зумів успішно довести їх взаємозв'язок [65, с. 47].

Попереднє дослідження Юань та Шен щодо моделювання тону [66, с. 711-714] показує, що у кінці речення все більш яскраво виражається відмінність між інтонаційними моделями запитань та висловлювань. Цей результат є тотожним і з крослінгвістичним вивченням інтонації запитань [57, с. 49] де встановлено, що мова може використовувати декілька

можливих стратегій для диференціації інтонації висловлювання та запитання.

Для свого дослідження взаємозв'язку тону та інтонації Юань та Шен, розробили схему із 64 речень. Експериментальна схема включає вісім типів речень. Речення, усі з яких містять вісім складів, є мінімальними множинами, що контрастують тип інтонації висловлювання та запитання або тон останнього складу. Для прикладу були використані такі речення:

1. 礼拜五罗阳要买猫

Li3bai4wu3 Luo2Yan4 ya04 mai3 ma01.

Луо Ян купить kota в п'ятницю

Висловлювання з першим тоном в останньому складі.

2. 礼拜五罗阳要买猫?

Li3bai4wu3 Luo2Yan4 ya04 mai3 ma01?.

Луо Ян купить kota в п'ятницю?

Запитання з першим тоном в останньому складі.

3. 礼拜五罗阳要买羊

Li3bai4wu3 Luo2Yan4 ya04 mai3 yang2.

Луо Ян купить барана в п'ятницю

Висловлювання з другим тоном в останньому складі.

4. 礼拜五罗阳要买羊?

Li3bai4wu3 Luo2Yan4 ya04 mai3 yang2.

Луо Ян купить барана в п'ятницю?

Запитання з другим тоном в останньому складі.

У експерименті взяли участь вісім носіїв китайської мови, чотири особи чоловічої статі та чотири жіночої. Усього було отримано 512 висловів (64 речення, 8 доповідачів). Речення були представлені по черзі на комп'ютерному дисплеї в хаотичному порядку. Час подання речення

контролювали доповідачі. Доповідачів попросили говорити речення як питання, якщо є знак запитання або як висловлювання, якщо він відсутній.

Дослідники отримали такі результати:

1. Висловлення легше визначити, ніж запитання;
2. Тон останнього складу не впливає на ідентифікацію інтонації висловлювання;
3. Тон останнього складу впливає на ідентифікацію інтонації запитання: По-перше, питання легше визначити в реченнях, які закінчуються четвертим тоном, ніж ті, що закінчуються іншими тонами; по-друге, визначити запитання деяких мовців дуже важко, якщо речення закінчується другим тоном;

Юань та Шен також виявили певну асиметрію інтонації. Перша асиметрія полягає в ідентифікації висловлення та запитання. Це проявляється у двох аспектах: по-перше, висловлення легше визначити, ніж запитання; по-друге, тон останнього складу не впливає на ідентифікацію висловлення, але впливає на ідентифікацію запитання.

Інтонація запитання реалізується з перебільшеними жестами порівняно з інтонацією висловлювання. Діапазон тону ширший, а тон останнього складу вищий і сильніший, ніж у висловленнях. Якщо жестів бракує, або вони слабо виявлені, сигнал стає неоднозначним, і слухачі схильні вибирати інтерпретацію висловлення. Одне можливе пояснення полягає в тому, що інтонація висловлювання є типовою інтонацією за замовчуванням, яка трапляється з більшою частотою, ніж інтонація запитань, тому слухачі повертаються до цього варіанту, коли немає достатньої інформації, яка б припускала протилежне.

Друга асиметрія, виявлена в дослідженні – це вплив другого та четвертого тону на ідентифікацію речення-запитання: з одного боку, питання легше визначити у реченнях, що закінчуються четвертим тоном, ніж ті, які закінчуються іншими тонами; з іншого боку, для деяких мовців

питання дуже складно визначити в реченнях, які закінчуються другим тоном. Четвертий тон – це низхідний тон, а другий тон китайської мови є висхідним. Тому асиметрію можна також констатувати наступним чином: У питальному реченні інтонацію легше визначити за низхідним тоном, тоді як важче визначити за висхідним тоном.

У категорії суперсегментних одиниць лінгвісти сьогодні вказують три основних поняття: тон, наголос, інтонація. Ці одиниці дозволяють об'єднати звуки в склади, склади в слова і слова у фрази. Ці одиниці виникли не в момент виникнення мови як такої. Згодом у мові стало не вистачати сегментних одиниць і тоді на допомогу в розрізненні смислів, смислових відтінків стали приходити так звані суперсегментні одиниці.

Тон – підвищення і зниження голосу. Наголос – виділення одного із складів в складі слова (або слова в складі мовного такту – синтагми, або синтагми в складі фрази) різними фонетичними засобами (посиленням голосу, підвищенням тону в поєднанні зі збільшенням тривалості, інтенсивності, гучності). Наголос може бути розглянуто в різних аспектах: в фонетичному, морфологічному, наголос у різних одиницях мови, в аспекті інтелектуального та емоційного змісту висловлювання.

Інтонація – ритміко-мелодійна сторона мови, що служить в реченні засобом вираження синтаксичних значень та емоційно-експресивного забарвлення. Складовими елементами інтонації є:

- 1) мелодика мови, здійснювана підвищенням і пониженням голосу у фразі;
- 2) ритм мови, тобто чергування наголошених і ненаголошених, довгих і коротких складів;
- 3) інтенсивність мови, тобто сила або слабкість проголошення, пов'язані з посиленням або ослабленням видихання;
- 4) темп мови, тобто швидкість або повільність протікання мови в часі і паузи між мовними відрізками;

5) тембр мови, звукове забарвлення, що надає мови ті чи інші емоційно-експресивні відтінки;

6) фразовий і логічний наголос, що служать засобом виділення мовних відрізків або окремих слів у фразі;

Інтонація є суттєвою ознакою речення, одним із засобів вираження його граматичної оформленості (інтонація закінчена, незакінчена), модальності, цілеспрямованості (інтонація повідомлення, питання, спонукання), вираження синтаксичних відносин між частинами речення (інтонація перерахування, зіставлення, пояснення), вказівки на емоційне забарвлення (інтонація оклична). Сам факт комунікації свідчить про наявність і вплив на сприйняту мову емоційної складової. Значимість інтонації висловлювання у вираженні емоційних значень в мові є безперечною.

Однак дуже важливим є питання типологічної подібності та специфічних мовних відмінностей емоційної просодії. Так, В.В. Іноземцев у дисертаційному дослідженні “Емоційні інтонації та тони у китайській мові (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі односкладових речень)” поставив за мету виявлення фонетичних засобів вираження емоцій та встановлення характеру взаємодії ознак емоційної інтонації та тону у китайській мові. У результаті дослідження з'ясувалося, що “в контурних тонах під впливом ряду емоційних інтонацій відбувається та чи інша модифікація частотного контуру, що супроводжується змінами амплітудного розподілу в часі” [23, с. 9].

Таким чином, емоційна інтонація впливає не тільки на тоновий малюнок вимовлених складоморфем, але і, як наслідок, на сприйняття говоріння слухачем. Є підстави припускати, що при цьому носій китайської мови не сприймає цей вплив як більш-менш значущий, в аспекті сприйняття семантики складу (враховуючи, що тон є смислорозрізнавальною одиницею китайського стилю), в той час як для

іноземця подібний вплив може бути істотним при сприйнятті китайської мови.

У руслі цієї ж проблеми, було проведено ще одне дослідження А.Ю. Вихрова “Комунікативні та емоційні інтонації у сучасній китайській мові”. У результаті експериментального дослідження з'ясувалося, що між тонами китайської мови та деякими емоційними інтонаціями (жально, страху, радості) існує корелятивний зв'язок. Так, перший тон порівняно з іншими тонами китайської мови менше впливає на мелодійний малюнок емоційно забарвлених інтонацій радості, страху і жально, другий тон корелює з інтонацією жально, третій тон – з інтонацією страху, четвертий тон – з інтонацією радості [11, с. 17 - 18].

Отже, якщо говорити про смислорозрізнавальні суперсегментні одиниці в індоєвропейських мовах, то тут очевидна величезна роль наголосу. У такому випадку постає питання, якщо в китайській мові функцію смислорозрізнавальної суперсегментної одиниці бере на себе тон, то яку роль в мові відіграє наголос. Питання про наявність наголосу в китайській мові взагалі є спірним. Існують діаметрально протилежні думки лінгвістів на цей рахунок. Так, одні з них вважають, що “психологічну реальність для носіїв китайської мови представляють тони. Вони їх сприймають і можуть розрізнити. Наголос же вони розрізнити не можуть” [42, с. 150], інші вважають, що “важко погодитися з тим, що для носія китайської мови наголос на рівні слова фонологічно не є суттєвим, бо ... наголос для носіїв китайської мови представляється єдиною надійною ознакою слова, маніфестує у мовній формі. Вже саме положення тонів відносно один одного створює ефект наголосу” [46, с. 90]. Деякі лінгвісти розглядають наголос як основний фактор, що обумовлює появу тону. Так, Є.Д. Поліванов вважав, що тон є факультативною характеристикою складу, вважаючи, що “в двоскладових або складному слові з ясністю тон вимовляється і чується, у вигляді загальної норми, тільки один – і саме

наголошений склад” “У ненаголошених же складах тон нівелюється і при нормальному темпі мовлення – просто не здійснюється” [22, с. 147].

Ще в кінці 60-х років на підставі експериментальних даних Т.П. Задоевко приходять до висновку, що “домінуючою корисною ознакою в китайській мові є не наголос, а тон” [19, с. 88]. До тих же висновків значно пізніше приходять і М.К. Румянцев. “Для китайської мови стандартною формою наголосу є ... реалізація певного компоненту слова певним тоном” [39, с. 22]. Існує так звана “концепція моноритмічного принципу, відповідно до якої слово китайської мови тримається не на наголосі, а на правилах сандхі – коартикуляції складових тонів один до одного” [40, с. 231]. Якщо проводити паралель з українською мовою, то як в українській мові у наголошеному положенні створюються умови, сприятливі для повного прояву якісної характеристики голосних, так і в китайській мові структурні елементи складу, у тому числі і тон, чітко виражаються при наголошеному проголошенні тону.

Те, що приймається за наголос у китайській мові, насправді є фонетичною позицією для реалізації тону. Строго кажучи, з огляду на особливості структури китайської (і будь-якої іншої ізольованої мови), ясно, що їй і не потрібно наголос: у межах однієї мови він є фонетично однорідним, а отже – однозначним, тони же мають набагато більші інформаційні можливості. “.. мовна свідомість, вирощена на складових тонах, які несуть лексичну семантику, в усіх випадках має справу з тонами – сильними, слабкими і ослабленими” [76, Румянцев с. 232]. Склади, можуть бути сприйняті носіями китайської мови саме в такому тональному малюнку, в якому вони повинні бути етимологічно, а не як наголошений та ненаголошений. Розподіл китайських складоморфем на наголошені та ненаголошені склади – прерогатива європейців, ті, що слухають мелодику китайської мови і проводять аналогію з рідною мовою, в якій немає тонів, але є інша суперсегментна одиниця, на яку і змінюється у свідомості

європейців тон. У китайській системі “немає складів поза тону” [76, Румянцев с. 232]. У китайській мові та в інших мовах ізольованої типології надзвичайно велика роль належить складовому тону. Тон – одиниця фонологічна: він розрізняє складоморфеми. Але функції тону не замикаються тільки на складоморфемі. Тони як просодичний засіб організовують всю просодичну систему мови: вони створюють тоноритміку китайських слів і словоподібних утворень, на їх основі здійснюються всі інтонаційні диференціації – синтаксичні, комунікативні, модальні, емоційні, стильові. Всі названі просодії модифікують фізичну структуру тонів. В результаті тон у мові завжди є одиницею інтегральною, що несе в собі не тільки ознаки складового тону як такого, але й всіх інших просодичних накладень [41, с. 86].

Очевидно, що тон, як будь-яка одиниця суперсегментного порядку, з'являється в мові у результаті граничності сегментних одиниць, у силу обмежених можливостей їх комплектування. Але, якщо говорити про наголос, то він є односпрямованим, в той час як тони сучасного путунхуа різноспрямованими. “Відомо, що кожен з чотирьох повних тонів характеризується сукупністю певних ознак, найважливішими з яких є напрямок руху тону, розподіл інтенсивності всередині тону та висотний інтервал між початковим і кінцевим пунктом тону” [19, с. 87].

Дослідженнями тону та інтонації китайської мови також займалась китайська дослідниця Ліу Мей [69, с. 116-117]. У своїй роботі “Застосування китайської фонології та фонетики в синтезі китайської мови” науковець робить наголос на те, що будь-яке слово має тон (字调), і він може отримувати вплив та змінюватись, що призводить до фразових змін тону (短语变调). Поєднання декількох фразових змін тону утворює інтонацію (语调). Тон та фразові зміни тону, складають інтонацію та

називаються інтонацією нижнього рівня. Інтонація верхнього рівнів – це комбінація тону, фразові зміни тону та зміни позиції тону (语气调势).

Під час проведення дослідження було виявлено, що присутній фактор неминучої зміни тону, який полягає в тому, що на оратора впливає його рідна мова або діалект. Ймовірна зміна тону в основному проявляється в інтонації речення, аналіз тону в основному включає три тональні форми висловлювання, питання і зітхання.

У третьому розділі наукового дослідження розповідається про китайську традиційну фонологію та фонетику. Загалом у розділі подається інформація про: чотири та вісім тонів, ініціали та фінали та чотири ступені відкритості голосних звуків у складі. У четвертому розділі розкривається застосування китайської традиційної фонології та фонетики у синтезі путунхуа. Основними частинами є: чотирьохтональність путунхуа, правило трампліну, правило доміно, правила логічного стресу та акценту у реченні та правило доповнення між кожною просодичною ознакою.

Висновки до розділу 2

У другому розділі наукової роботи представлено методологічні передумови проведення експериментального дослідження просодичних характеристик китайської мови. Проведено порівняльний аналіз просодичних особливостей української та китайської мов, висвітлено типологічну різносистемність досліджуваних мов та можливий вплив рідної мови на оволодіння просодичними характеристиками китайського мовлення українцями. Наведено приклади проведених експериментальних досліджень та отриманих результатів.

За допомогою порівняння супрасегментних рівнів української та китайської фонетичних систем, наше дослідження встановило джерела труднощів українських студентів у процесі оволодіння китайською фонетичною компетентністю. Охарактеризувавши мови, які вступають у

взаємодію, а саме українська та китайська мови, з точки зору їх місця у мовній класифікації, ми змогли виділити як їх диференційні, так і інтегруючі ознаки. Порівняли супrasegmentний рівень української та китайської фонетичних систем та встановили джерела труднощів українських студентів у процесі оволодіння китайським мовленням.

У категорії суперsegmentних одиниць лінгвісти сьогодні вказують три основних поняття: тон, наголос, інтонація та їх взаємозв'язок. Тон в китайській мові – одиниця фонологічна: він розрізняє складоморфемі. Але функції тону не замикаються тільки на складоморфемі. Тони як просодичний засіб організовують всю просодичну систему мови.

Говорячи про смислорозрізнавальні суперsegmentні одиниці в індоєвропейських мовах, то тут очевидна величезна роль наголосу. У такому випадку постає питання, якщо в китайській мові функцію смислорозрізнавальної суперsegmentної одиниці бере на себе тон, то яку роль в мові відіграє наголос. Нами було досліджено, що існує багато методологічних матеріалів та різних думок з цієї проблематики.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК КИТАЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ

3.1. Просодичні характеристики мовлення початкового рівня володіння китайською мовою

Дослідження проводилось на двох рівнях, на першому рівні як матеріал дослідження особливостей сприйняття китайської мови українцями були підібрані китайські слова, що мають у своєму складі від одного до трьох складів, по 10 слів відповідно. Загальна кількість – 30 лексичних одиниць. Матеріал начитаний дикторами – носіями китайської мови, в довільній послідовності, ізольовано, з називною інтонацією. Кожне слово, що пред'являлось аудиторам, звучало тільки один раз. Інтервал між словами становив три секунди. Ізольовано вимовлені слова дали досліднику великі можливості для аналізу явищ інтерференційних процесів в ідеальній (чистій) формі, що не залежить від додаткових впливів фразової інтонації. Були досліджені особливості мовлення складової структури і акцентно-ритмічної структури ізольованих слів китайської мови.

Для проведення експерименту були підібрані такі слова:

Односкладові: 约, 难, 走, 到, 喝, 民, 水, 去, 茶, 药

Двоскладові: 太阳, 学习, 小王, 社会, 拍照, 学校, 难得, 领域, 合作, 贡献

Трьохскладові: 大使馆, 成绩单, 乌克兰, 委员会, 招待会, 司法部, 老百姓, 灯光秀, 联合国, 中秋节

На другому етапі експеримент проводився на рівні фрази, де були досліджені особливості вимовляння наголошених складів у межах китайської фрази українцями. Для даного етапу експерименту як матеріал дослідження були підібрані і протиставлені пари речень. В цілому було

підібрано 10 коротких китайських фраз, серед яких розповідні, окличні речення та запитання. Речення начитувались дикторами – носіями китайської мови як приклад еталонного мовлення.

Для проведення експерименту були підібрані слова та фрази китайської мови, що взяті зі статті “Про шлях Китаю”, з офіційної веб-сторінки Посольства КНР в Україні:

1. 乌克兰成为了“一带一路”倡议的国家之一。
2. 中国发展经验又是什么呢？
3. 新中国成立后，中国不断摸索社会主义建设道路。
4. 我认为，关键在于“八个坚持”！
5. 今年是中华人民共和国成立 70 周年。
6. 坚持中国共产党的集中统一领导。
7. 那么，什么是中国道路呢？
8. 未来，中国将继续深化改革开放，既当“世界工厂”，更作“世界市场”。
9. 鞋子合不合脚，穿着才知道！
10. 坚持中国特色社会主义。

Проводячи експеримент, для більш правильного та логічного результату, студентів було поділено на три категорії не носіїв китайської мови, перша – це українські студенти, що тільки почали вивчати китайську мову, тобто рівень володіння китайською мовою низький, друга категорія це студенти з середнім рівнем володіння китайською мовою, і третя, відповідно, з високим рівнем володіння китайською мовою. Кожна група складалась з 10 осіб. Для більш точного визначення та підтвердження рівня мови були вибрані кандидати, які мають міжнародний сертифікат підтвердження рівня володіння китайською мовою (HSK). Таким чином

перша категорія людей це ті, хто отримав HSK1-3, друга – HSK3-5 та третя – HSK6.

У результаті проведення експерименту були виявлені основні помилки просодичного оформлення китайського мовлення українців. Перш за все, опишемо отримані результати на рівні слова на початковому рівні вивчення китайської мови. Основною помилкою початківців було визначено неправильне вживання тонів китайської мови, їх плутання та некоректне оформлення. Основну причину цього фактору можемо побачити у типологічній різниці китайської та української мов. Для української мови є зовсім нехарактерно тонування кожного складу чи слова, відсутня тонова система, і цей фактор являється повністю новим та чужим для носіїв української мови. Це в свою чергу призвело до нівелювання деяких тонів, неповного їх вимовляння, неправильного розрізнення та плутання, особливо другого та третього тонів китайської мови, які є схожими за своїми характеристиками. Також було зазначено зменшення складового змісту слів, зміщення наголосу в складних словах. Окрім цього, важливою проблемою фонетичного інтерферування китайського мовлення є неправильна сегментація меж слова. В китайській мові відсутні як алфавіт, так і деривативні морфологічні маркери, що призводить до відсутності природніх засобів обмеження слова. Китайські ієрогліфи можуть зустрічатися в реченні в різних позиціях, так само як і в різних частинах слова. [50, с. 73]. Відсутність чітких маркерів, за виключенням деяких знаків пунктуації, призводить до труднощів коректного просодичного оформлення китайського мовлення українців.

На рівні фрази у початківців було зазначено частий розрив та нетактовні паузи, неправильне ритмічне членування фрази. Як і на рівні слова, яскравою помилкою є нівелювання тонів, що характеризується їх неправильним чи неповним використанням. Також присутні помилки сегментації речення, труднощі з правильним розставленням фразового

наголосу, присутнє порушення ритмічної структури фраз. Спостерігається також пауза в кінці речення перед вигуками. Труднощі з виділенням в реченні інтонаційного центру, передцентру і постцентр.

Для наведення прикладу зіставимо ритмічну структуру фрази еталонного китайського мовлення та інтерферованого китайського мовлення українських студентів.

Еталонне мовлення: 我认为 |关键在于| “八个坚持” !

Інтерфероване мовлення: 我认为 |关键 |在于| “八个 |坚持” !

У результаті проведеного зіставного експерименту можна зауважити, що у китайському мовленні українських студентів з низьким рівнем володіння китайською мовою присутнє неправильне розділення ритмічної структури речення. Спостерігаємо значно більшу кількість ритмічних пауз, які відсутні у еталонному мовленні. Мовлення українських студентів є поривчастим, негармонійним та позбавленим зв'язності.

За правилами китайської мови, дієслово часто наголошується, оскільки є найбільш інформативним елементом висловлювання [51, с. 77]. Проте під час проведення експерименту, не було зазначено певного виділення та наголошення дієслів носіями української мови, які вивчають китайську мову, що характеризується впливом рідної мови, в якій будь-яке слово може бути наголошеним.

Українська інтонація є сукупністю просодичних засобів мови: мелодики, інтенсивності, тривалості, тембру, паузації. Українська мова є багатою в інтонаційному плані, і функції її інтонації різноманітні. Китайський тон являє собою певний рух або збереження певної висоти голосового тону під час виголошення складу. «Кожен з повних тонів китайської мови характеризується сукупністю певних ознак: напрямком руху основного тону, розподілом інтенсивності, частотним діапазоном, висотою тону, часом звучання» [19, с. 160]. Тон дуже важливий для

розрізнення значення. Порівнявши системи української інтонації і китайських тонів, ми прийшли до кількох висновків. В українській мові виділяється сім типів інтонаційних конструкцій, кожен з яких має свою фонетичну характеристику і здатний виражати несумісні в одному контексті смислові відмінності. А в путунхуа (китайська літературна мова) «стиль може вимовлятися чотирма різними способами, з чотирма різними 217 мелодіями, або інтонаціями, названими тонами» [47, с. 15]. Що, в свою чергу, має значний вплив на інтерфероване китайське мовлення носіїв української мови.

3.2. Просодичні характеристики мовлення з середнім рівнем володіння китайською мовою

Наступним кроком в експерименті було дослідження мовлення українців з середнім рівнем володіння китайською мовою. Для точніших результатів та кращого порівняння, студентам було надано ті ж матеріали, що і на першому початковому рівні. Експеримент проводився в ідентичних умовах де, перш за все, досліджується рівень слова, а потім рівень фрази.

У студентів з середнім рівнем володіння китайською мовою все ще існує проблема неправильного вживання китайських тонів, проте варто зазначити, що значно менше ніж на початковому рівні. Студенти краще володіють навиками правильного фонетичного оформлення та розрізнення тонів китайської мови. Під час експерименту, сім з десяти студентів правильно використали тон у словах.

Іншою помилкою у просодичному оформленні китайського мовлення українськими студентами з середнім рівнем володіння китайською мовою є неправильне використання акцентно-ритмічної моделі звучання слова китайської мови. Причиною цього є порівняння та співставлення з просодико-ритмічними моделями, наявними в рідній українській мові.

Очевидно, що відмінність у просодико-ритмічному вигляді слова в двох контактуючих мовах призвела до неминучого акценту в китайському мовленні українських студентів.

Проблема зміщення наголосу в складних словах також присутня на середньому рівні, проте в значно слабшому вираженні. Рухливий характер українського наголосу створив певні труднощі з правильною реалізацією місця наголошеного складу у китайському мовленні українців. Кожній мові властиві свої правила, що регулюють місце наголосу у слові. Розрізняють рухомий і нерухомий наголос. Нерухомим слід вважати наголос, який завжди падає на один і той самий склад, незалежно від того, в якій словоформі він виступає. У сучасній китайській мові словесному наголосу притаманна рухомість. Наведемо приклад слів, у яких були зазначені помилки неправильного використання наголосу українськими студентами.

Еталонне мовлення: 太阳 – наголос на першому складі слова;

Інтерфероване мовлення: 太阳 – наголос на двох складах слова (три з десяти студентів); наголос на другому складі (двоє з десяти студентів);

Еталонне мовлення: 拍照 – наголос на другому складі слова;

Інтерфероване мовлення: 拍照 наголос на першому складі (чотири з десяти студентів);

У двоскладових словах наголос може падати лише на один зі складів, а тон присутній на кожному складі. Попри наявність тону, кожне слово китайської мови також може мати наголос. Важливим є те, що розміщення наголосу на першому чи другому складі слова не має закономірності. Такі слова слід лише запам'ятовувати. У мовах із рухомим наголосом словесний наголос може падати на будь-який склад, як це відбувається, наприклад, в українській, що і складає для українських студентів труднощі

з правильним використанням наголосу під час говоріння китайською мовою.

Правильний наголос допомагає слухачеві легко здійснювати процес комунікації. У той час, як перекручений акцентний малюнок слів, неправильно розміщений словесний наголос перешкоджає комунікації, тобто повному розумінню сказаного. На нашу думку, проблема полягає у тому, що при вивченні китайської мови українськими студентами словесному наголосу не надається питомої ваги, і в результаті чужий для них наголос замінюється своїм рідним, що притаманний українській мові. Як наслідок, наголос ставиться як завгодно. А це є грубою помилкою, яка часто призводить до повного непорозуміння з носієм китайської мови.

Дослідивши рівень фрази було зазначено неправильне ритмічне членування. Наведемо приклад:

Еталонне мовлення: 乌克兰成为了 | “一带一路”倡议的国家之一。

Інтерфероване мовлення: 乌克兰成为了 | “一带一路” | 倡议的 | 国家 | 之一。

Провівши експеримент можемо побачити значно більшу кількість ритмічних пауз, які відсутні у еталонному мовленні. Мовлення українських студентів з середнім рівнем володіння китайською мовою все ще є поривчастим та позбавленим зв'язності.

Окрім цього, як і на рівні слова, присутня помилка нівелювання тонів, що характеризується їх неправильним чи неповним використанням. Також присутні помилки сегментації речення, труднощі з правильним розставленням фразового наголосу, присутнє порушення ритмічної структури фраз. Підкоряючись фразовому руху мелодики, слово в потоці мовлення змінює мелодійний малюнок в залежності від свого місця у фразі, синтагмі. В залежності від синтаксичної функції, семантичної та емоційної значущості. Студентам з середнім рівнем володіння, краще вдається

розрізнити цю мелодику, хоча і присутні помилки з правильним оформленням фраз китайської мови.

3.3. Просодичні характеристики мовлення з високим рівнем володіння китайською мовою

Під час проведення останнього етапу експерименту як і на рівні слова, так і на рівні фрази було зазначено меншу кількість просодичних помилок. Студенти справлялись з тоновим оформленням слів та їх коректною редуплікацією. На рівні фрази відсутня неправильна сегментація ритмічних тактів. Не було зазначено помилок, які є типовими для початківців – нівелювання тонів китайської мови на рівні слова чи на рівні фрази. Відсутня нетактовна паузація, що робить китайське мовлення українських студентів більш професійним та більш наближеним до еталонного китайського мовлення.

У китайській мові виділяють три ступені наголошеності, які найбільше реалізуються у двоскладових словах. М.О. Спешнев виділяє чотири комбінації наголошених (сильно, слабко) та ненаголошених складів [47, с. 74]:

- I. наголошений склад із ненаголошеним;
- II. сильно наголошений склад зі слабконаголошеним;
  - перший склад слабко наголошений, а другий – сильно наголошений;
  - сильний наголос на першому складі, слабкий на другому;
- III. слабкий наголошений склад із сильнонаголошеним;
- IV. поєднання рівноправно наголошених складів;

Необхідно звернути увагу на те, що найбільш поширеними типами наголосу двоскладових слів у китайській мові є наголошений склад із ненаголошеним (I тип) та слабкий наголошений склад із сильнонаголошеним (III тип).

Під час проведення експерименту зі студентами, що володіють китайською мовою на високому рівні було зазначене правильне вживання наголосу у китайському мовленні:

Еталонне мовлення: 学校 – слабкий наголошений склад із сильнонаголошеним

Інтерфероване мовлення: 学校 – слабкий наголошений склад із сильнонаголошеним

За своєю природою наголос у мовах, що порівнюються, різний. В українській мові словесний наголос силовий (динамічний), а в китайській – тонічний. Немає сумнівів, що українські студенти чують наголос у китайській мові. Але тут потрібно розрізнити поняття “наголосу” і “наголошення”. На нашу думку, саме наголошення у китайській мові носії української мови сприймають як свій рідний, притаманний українській мові, словесний наголос. У китайській мові існує тісний зв’язок між наголошеним складом та тоном. Цей факт потрібно особливо підкреслити, оскільки він досить вагомий у методиці вивчення правильного наголошення. Розміщення наголошення на першому або другому складі слова слід запам’ятовувати.

Таким чином, можемо зробити висновок, що з підвищенням українськими студентами рівня володіння китайською мовою їх мовлення стає все більш коректним та правильно просодично оформленим.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі описуються деталі проведення експериментального дослідження. Чітко вказано рівень володіння китайською мовою українськими студентами, які взяли участь у експерименті. Виявлено особливості оформлення просодичних характеристик китайської мови українцями, труднощі та помилки при

використанні цих просодичних характеристик та визначено національну особливість типових помилок українських студентів на супрасегментному рівні китайської мови.

У результаті проведеного зіставного експерименту ми зауважили, що у китайському мовленні українських студентів з низьким рівнем володіння китайською мовою присутнє неправильне розділення ритмічної структури речення. Спостережена значно більша кількість ритмічних пауз. Мовлення українських студентів є поривчастим, негармонійним та позбавленим зв'язності. У студентів з середнім рівнем володіння китайською мовою все ще існує проблема неправильного вживання китайських тонів, проте варто зазначити, що значно менше ніж на початковому рівні. Студенти краще володіють навиками правильного фонетичного оформлення та розрізнення тонів китайської мови. Проблема зміщення наголосу в складних словах також присутня на середньому рівні, проте в значно слабшому вираженні. На рівні фрази було зазначено неправильне ритмічне членування. Як і на рівні слова, присутня помилка нівелювання тонів, що характеризується їх неправильним чи неповним використанням. Також присутні помилки сегментації речення, труднощі з правильним розставленням фразового наголосу, присутнє порушення ритмічної структури фраз.

Після проведення експерименту на всіх рівнях можемо зробити висновок, що з підвищенням українськими студентами рівня володіння китайською мовою їх мовлення стає все більш коректним та правильно просодично оформленим.

Для кращого розуміння причин інтерферованого китайського мовлення українцями було також зіставлено та проведено порівняльний аналіз подібностей і відмінностей китайської та української мов.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті експериментального дослідження просодичних характеристик китайського мовлення українців було досягнуто поставлених цілей та завдань. Результатом проведення наукового дослідження є встановлення закономірностей неправильного просодичного оформлення та породження інтерферованого китайського мовлення українців. Було досліджено теоретичні та методологічні засади вивчення просодії. Охарактеризовано експериментальні дослідження просодичних характеристик китайської мови вітчизняними та китайськими дослідниками, проаналізовано просодичні особливості китайської та української мов. Проведено порівняльний аналіз просодичних особливостей української та китайської мов, висвітлено типологічну різносистемність досліджуваних мов та можливий вплив рідної мови на оволодіння просодичними характеристиками китайського мовлення українцями.

Після проведення експериментального дослідження, яке чітко описується у третьому розділі наукової роботи, було зауважено, що у китайському мовленні українських студентів з низьким рівнем володіння китайською мовою присутнє неправильне розділення ритмічної структури речення. Спостережена значно більша кількість ритмічних пауз. Мовлення українських студентів є поривчастим, негармонійним та позбавленим зв'язності. У студентів з середнім рівнем володіння китайською мовою все ще існує проблема неправильного вживання китайських тонів, проте студенти краще володіють навиками правильного фонетичного оформлення та розрізнення тонів китайської мови. Проблема зміщення наголосу в складних словах також присутня на середньому рівні, проте в значно слабшому вираженні. На рівні фрази було зазначено неправильне ритмічне членування. Як і на рівні слова, присутня помилка нівелювання

тонів, що характеризується їх неправильним чи неповним використанням. Також присутні помилки сегментації речення, труднощі з правильним розставленням фразового наголосу, присутнє порушення ритмічної структури фраз. Дослідження просодичних характеристик у китайському мовленні українців з різним рівнем володіння китайською мовою дає нам можливість зробити висновок, що з підвищенням українськими студентами рівня володіння китайською мовою їх мовлення стає все більш коректним та правильно просодично оформленим.

Для кращого розуміння причин інтерферованого китайського мовлення українцями було також зіставлено та проведено порівняльний аналіз подібностей і відмінностей китайської та української мов. До рис схожості належать: в українській мові частіше спостерігається підвищення ненаголошеного голосного. Відзначимо, що в китайській мові частота першого (нейтрального) тону, як правило, вище частоти інших тонів. У цьому можна побачити деяку схожість китайського стилю, виділеного рівним тоном, з наголосним стилем українського двоскладового слова; в китайській мові можна встановити таку закономірність: при більшій інтенсивності ми спостерігаємо меншу тривалість звучання складу;

Є деяка подібність з українською мовою. Інтенсивність частіше не виділяє наголошений звук, ніж виділяє його. А оскільки наголошений голосний завжди звучить довше в українській мові, то можна зробити висновок, що так само, як і в китайській мові, існує зворотна залежність інтенсивності від тривалості звучання. До рис відмінностей відносяться: у китайській мові частота першого (нейтрального) тону, як правило, вище частоти інших тонів. В українській мові висота наголошеного голосного не є сталою величиною. Вона залежить від відтінку висловлювання. Висота тону не становить природи українського наголосу; в українській мові наголошений склад звучить довше ненаголошених. В результаті нашого експерименту, ми переконалися в тому, що більшою тривалістю звучання

володіє склад, виділений рівним тоном. У цьому полягає відмінність українського ненаголошеного складу і китайського стилю, виділеного рівним тоном; максимальна інтенсивність звуків в двоскладових словах української мови не може бути поставлена в залежності від висоти тону звуку і навпаки. У китайській мові ми спостерігаємо таке: більшою інтенсивністю характеризується склад, що володіє більш високими показниками частоти основного тону. Таким чином, в китайській мові інтенсивність звуків може бути залежність від висоти тону, в той час як в українській мові такої залежності немає.

Для подолання неправильного використання наголосу українськими студентами під час говоріння китайською мовою перш за все потрібно детально ознайомитися з поняттями “тону” та “наголосу” у китайській мові, а також ввести нововведення у систему викладання китайської мови, а саме відмічати наголос у китайських словниках (на жаль, дотепер цього не робилося).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев Н.Д., Гордина М.В. Тональная система и ударение в бирманском и вьетнамском языках. Филология стран Востока. Л., 1960. С. 450.
2. Антипова А. М. Просодия. Лингвистический энциклопедический словарь., гл. ред. В. Н. Ярцева. М.: Сов. энциклопедия, 1990. С. 401-402.
3. Антипова А.М. Просодия. Языкознание. Большой энциклопедический словарь., гл.ред. В.Н. Ярцева. 2-е изд. М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. С. 685.
4. Бондарко Л.В. Фонетика современного русского языка. СПб., 1998. С. 540.
5. Боженкова Р.К., Боженкова Н.А., Мирзаева, Т.Е. Этнопсихолингвистические особенности восприятия словесной просодии в русском и китайском языках. Известия Юго-Западного государственного университета. Серия Лингвистика и педагогика 2015. – №3 – С. 23-25.
6. Василик М.А., Вершинин М.С. и др. Основы теории коммуникации. М., 2003. С. 580.
7. Вайнрайх У. Языковые контакты. Киев: Вищ. шк., 1979.С. 263.
8. Валігура О.Р. Ф фонетичної інтерференції в англійському мовленні українських білінгвів, Монографія. – Тернопіль: Підручники і Посібники, 2008р. С. 288.
9. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. Пер. с англ. А.Д. Шмелева. М., 2001. С. 12.
10. Виноградов В. В. Понятие синтагмы в синтаксисе русского языка. Исследования по русской грамматике. М.: Наука, 1975. С. 284.

11. Вихрова А. Ю. Коммуникативная и эмоциональная интонации в современном китайском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук :10.02.22. А. Ю. Вихрова. – М., 2011. С. 30.
12. Вольская Н. Б. Релевантные признаки просодической интерференции (экспериментально-фонетическое исследование на материале акцентных ошибок русских студентов в английской речи): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Л., 1985. С. 170.
13. Гордина М.В. История фонетических исследований (от античности до возникновения фонологической теории). СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2006. С. 538.
14. Гордина М. В. Линейные фонологические единицы слоговых и неслоговых языков. Теория языка. Методы его исследования и преподавания. К 100- летию со дня рождения Л. В. Щербы. Под ред. Р. И. Аванесова. Л.: Наука, 1981. С. 75–79.
15. Горелов И.Н., Седов К.Ф. Основы психолингвистики. – М.: Лабиринт, 2001. С. 304.
16. Гудков Д.Б. Указ. соч. С. 13. Гудков Д.Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. М., 2003. С. 68.
17. Гюрджаянц С.М. Общелингвистические аспекты фонетико-просодической концепции Лондонской лингвистической школы: Дисс. ... канд. филол. Наук. – М.: МГПИИЯ, 1989. С. 345.
18. Дубовский Ю. А. Анализ-синтез-анализ просодии учебного текста и его составляющих: автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.05. Л.: ЛГУ, 1979. С. 22.
19. 74. Задоевко, Т. П. Ритмическая организация потока китайской речи. Т. П. Задоевко. – Л., 1970. С. 160.
20. Зиндер Е.Г. Общая фонетика. Экспериментальная фонетика, Вып. 2. – М.: Высшая школа, 1984. С.41– 91. 6. Интерференция звуковых

- систем: монография. Под ред. Л.В. Бондарко, Л.А. Вербицкой. - Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1987. С. 279.
- 21.Иванов В.В. Чет и нечет: Асимметрия мозга и знаковых систем. – М.: Советское Радио, 1978. С.184.
- 22.Иванов, А. И. Грамматика современного китайского языка. А. И. Иванов, Е. Д. Поливанов. – М., 1930. С. 303.
- 23.Иноземцев, В. В. Эмоциональные интонации и тоны в китайском языке (экспериментально-фонетическое исследование на материале односложных предложений): автореф. дис. ... канд. филол. наук:10.02.22). В. В. Иноземцев. – М., 1991. С. 25.
- 24.Касевич В.Б. Фонологические проблемы общего и восточного языкознания. М., 1983. С. 343.
- 25.Клейнер Ю.А. Очерки по общей и германской просодике. СПб.: Факультет филологии и искусств СПбГУ, 2010. С. 240.
- 26.Коваленко Н.А. Системный подход к фразовой просодии слова: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. М.: РАН, 2002. С. 42.
- 27.Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика:Язык тела и естественный язык. М., 2002. С. 151.
- 28.Кубарич А.М Эмоциональная составляющая тонов кытайсуого языка: экспериментальное исследование. ISSN 1991-5497. Мир науки, культуры, образования. № 1 (44) 2014. С.234.
- 29.Кубрякова Е.С. Из истории английского структурализма (Лондонская лингвистическая школа). Основные направления структурализма. – М.: Наука, 1964. С. 307-353.
- 30.Левин К. Разрешение социальных конфликтов: Пер. с англ. СПб., 2000. С. 164.
- 31.Леонтьев А.Н. Общее понятие о деятельности. Основы теории речевой деятельности. – М.: Институт практической психологии, 1974.С. 5-20.

- 32.Лотман Ю.М. Культура и взрыв. М., 1992. С. 45.
- 33.Лотман Ю.М., Успенский Б.А. О семиотическом механизме культуры. Семиосфера. СПб.,2000. С. 487.
- 34.Мартине А. Принцип экономии в фонетических изменениях. М.: Изд-во иностранной литературы, 1960. С. 262.
- 35.Николаева Т. М. Семантика акцентного выделения. М.: Наука, 1977. С. 278.
- 36.Пальянов И.П. Просодия как явление культуры. Вестник ВолГУ. Серия 2. Вып. 6. 2007, С 118-124.
- 37.Позгорева Е.К. Универсальное и специфическое в интонационном оформлении эмоционально-окрашенных высказываний (экспериментально-фонетическое исследование на материале неродственных языков): Дис. ... канд. филол.наук. Л., 1988. С. 320.
- 38.40. Поливанов Е.Д. О политоническом ударении. Теоретические проблемы фонетики и обучение произношению. М., 1971. С.230.
- 39.Румянцев, М. К. Машинное моделирование. М. К. Румянцев. – М.: Изд-во МГУ, 1990. С. 272.
- 40.Румянцев, М. К. Фонетика и фонология современного китайского языка. М. К. Румянцев. – М.: Восточная книга, 2007. С. 304.
- 41.Румянцев, М. К. Синтез китайских тонов. М. К. Румянцев. Вопросы языкознания. – 1988. – № 1. С. 70.
- 42.Румянцев, М. К. К проблеме ударения в современном китайском языке путунхуа. М. К. Румянцев. Вопросы китайской филологии. – М., 1974. С. 568.
- 43.Румянцев М.К. Тон и интонация в современном китайском языке. М., 1972. С.443.
- 44.Румянцев М.К. К проблеме ритмической организации китайской речи. Филологические науки. 1981. №6. С.77.

- 45.Светозарова Н.Д. Интонационная система русского языка. Л., 1982. С. 175.
- 46.Солнцев, В. М. Введение в теорию изолирующих языков. В. М. Солнцев. – М., 1995. С. 353.
- 47.Спешнев Н.А. Акустическая природа словесного ударения в современном китайском языке. Вопросы корейского и китайского языкознания. Л.: Изд-во ЛГУ, 1958. С.657.
- 48.Горсуева И.Г. Интонация и картина мира художественного текста . Текст как отображение картины мира: Сб. науч. тр. МГПИИЯ. Вып. 341.М., 1989. С. 6.
- 49.Горсуева И.Г. Интонация. Языкознание. Большой энциклопедический словарь. гл.ред. В.Н. Ярцева. 2-е изд. М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. 685 с.70. Трофимова, Е. Б. Стратификация языка: теоретико-экспериментальное исследование: дис. ... д-ра филол. наук . Е. Б. Трофимова. – М., 1997. С.289.
- 50.Хамрая О. Фонологічні засади сегментації китайського тексту. Китаєзнавчі дослідження. Збірка наукових праць. Том 2. – Київ: Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців, 2012. С.150.
- 51.Цзян Ямин. Словесное ударение как фрагмент этнотипа носителей русского и китайского языков: Дис. ... канд. филол. наук. М., 1996. С. 136.
- 52.Штерн А.С. Лингвистеские факторы в восприятии речи. Слух и речь в норме и патологии. Л.,1977. С. 457.
- 53.Feng Sheng-Li. Hanyu yunlü jufaxue yinlun. Academics in China. No 2, Mar. 2000. P.94
- 54.Feng Sheng-Li. Prosodically Constrained Syntactic Changes in Early Archaic Chinese. Journal of East Asian Linguistics 5, 1996. P.365

55. Firth J.R. Sounds and Prosodies. Firth J.R. Papers in Linguistics: 1930 – 57. – London: Oxford University Press, 1957. P. 121-138.
56. Firth J.R. The Semantics of Linguistic Science. Firth J.R. Papers in Linguistics: 1930 – 57. – London: Oxford University Press, 1957. P. 139-148.
57. Gussenhoven, C.; Chen, Aaju, 2000. Universal and language-specific effects in the perception of question intonation. In Proceedings of ICLSP 2000, Beijing.
58. Jones D. Intonation curves. Leipzig; Berlin, 1909. P.80.
59. San Duanmu. A Formal Study of Syllable, Tone, Stress and Domain in Chinese Languages. MIT, Cambridge, 1992. San Duanmu. The Phonology of Standard Chinese. Oxford University Press, 2007.
60. SHEN Jiong. The pitch range and intonation of Beijing tones. Beijing: Beijing University Press, 1985 P.17.
61. Shen Xiao-nan Susan. The Prosody of Mandarin Chinese. University of California Press, 1989. P.22.
62. Wu Zongji. Paper collection of linguistic research. Beijing: Commercial Press, 2004. P. 16.
63. Yi Xu. Contextual Tonal Variations in Mandarin. The University of Connecticut, 1996. P. 23.
64. Yip M. The Tonal Phonology of Chinese. Ohio State University, 1988. P.21.
65. Yuan, J.; Shen, L.; Chen, F., 2002. The Acoustic Realization of Anger, Fear, Joy and Sadness in Chinese. Proceedings of ICSLP 2002. Denver, Colorado, 2025- 2028. P. 47.
66. Yuan, J.; Shih, C; Kochanski, G. P., 2002. Comparison of Declarative and Interrogative Intonation in Chinese. Proceedings of Speech Prosody 2002. Aix-en-Provence, France. P. 711-714.
67. Zacher O. Deutsche Phonetik. L.: Utschpedgis, 1969. P. 202.

- 68.李无未。“对外汉语教学课本中的“变调”符号问题“，汉语学习，吉林大学，长春，第6期，2003年，页57-62。
- 69.刘梅。“中国音韵学和语音学在汉语言语合成的应用“，吉林省教育学院学报，第10期，第31卷，2015年，页116-117。
- 70.孙越川。“语音学知识在对外汉语教学中的应用”，现代语文，西南石油大学外语学院，四川成都，2016.01，页112-113。
- 71.局同春。“关于汉语的语音学研究”，渤海学刊，北京师范大学，第2期，1992年，页50-51。
- 72.周奕。“海外本土汉语教师有效语音培训的进本策略和主要方法“，云南师范大学学报，第3期，第12卷，2014年，页14-20。

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ

- 73.驻乌克兰大使杜伟在《2000报》发表署名文章：《论中国道路》
URL : <http://ua.china-embassy.org/chn/dshd/t1699658.htm> (дата звернення 20.09.2019).

摘要

本文研究的目的是确定乌克兰学生发音的汉语韵律特征，掌握语言的困难。韵律指的是语音的旋律和节奏方面，包括主要频率的调制，语音信号的持续时间和幅度。韵律特征是在连贯的语音中组合声音时出现的特征，包括语调，压力和节奏。

乌克兰学生掌握和正确使用汉语遗传特征的研究将成为乌克兰外语学习研究的一个突破口。由于成功的交流取决于声音的正确发音以及正确使用语调，压力和节奏，因此对学生来说教授韵律特征极为重要。韵律特征可以在不同的层次上找到：具有相对短的时间长度的陈述，例如一个构成，一个词素或一个词，以及较长的句子，作为单个句子或句子。

语音短语也是正确传递信息的原因，也是具有韵律特征的语调短语的直接组成部分。已经对使用韵律特征的说话者的语音与他试图传达的语义意义之间是否存在关系以及听众是否使用这些特征来更好地理解语境的含义进行了重要的研究。结果 -- 发现一些声学特征与一般价值相关。然而，每个单词值也反映了独特的声学提示，并且语义相关的值已经引起类似的声学轮廓。这些数据表明该语言包含与单词含义相关的可靠韵律指标，并且听众使用这些韵律提示来区分价值。